

ਪਾਠ-2

HTML ਭਾਗ - I

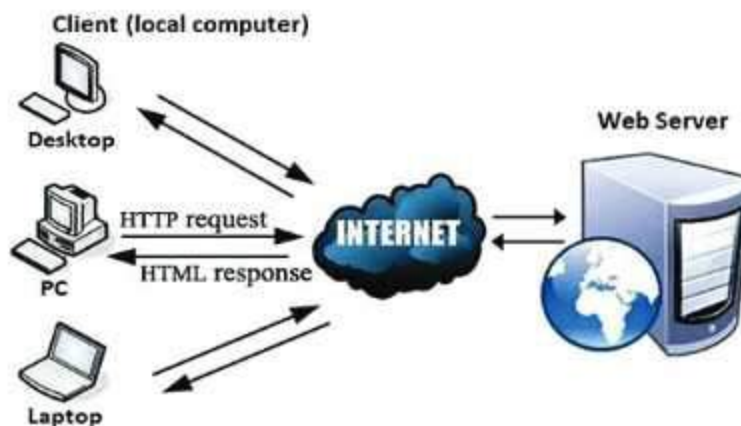
ਇਸ ਪਾਠ ਦੇ ਉਦੇਸ਼:

- 2.1 ਜਾਣ-ਪਛਾਣ
- 2.2 HTML
- 2.3 HTML ਲਈ ਸੌਫਟਵੇਅਰ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ-ਐਡੀਟਰਜ਼ ਅਤੇ ਵੈੱਬ ਬ੍ਰਾਊਜ਼ਰਜ਼
- 2.4 ਟੈਗਜ਼ ਅਤੇ ਐਟਰੀਬਿਊਟਸ
- 2.5 HTML ਡਾਕੂਮੈਂਟ ਦੀ ਮੁੱਢਲੀ ਬਣਤਰ
- 2.6 HTML ਵਿੱਚ ਫਾਰਮੈਟਿੰਗ ਕਰਨਾ

2.1 ਜਾਣ-ਪਛਾਣ (INTRODUCTION)

ਵਰਲਡ ਵਾਈਡ ਵੈੱਬ (World Wide Web) ਨੂੰ ਵੈੱਬ (Web) ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਵੈੱਬਸਾਈਟਾਂ ਜਾਂ ਵੈੱਬ ਪੇਜਾਂ ਦਾ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਵਰਲਡ ਵਾਈਡ ਵੈੱਬ ਵਿੱਚ ਵੈੱਬ ਸਾਈਟਾਂ/ਪੇਜਾਂ ਨੂੰ ਵੈੱਬ ਸਰਵਰਾਂ (Web Servers) 'ਤੇ ਸਟੋਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹਰੇਕ ਵੈੱਬ ਸਾਈਟ/ਪੇਜ ਨੂੰ ਇੱਕ ਨਿਵੇਕਲਾ (Unique) ਆਨ-ਲਾਈਨ ਐਡਰੈਸ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਯੂਨੀਫਾਰਮ ਰੀਸੋਰਸ ਲੋਕੇਟਰ (Uniform Resource Locator - URL) ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਵੈੱਬ ਪੇਜਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਖਾਸ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਜੋ ਕਿਸੇ ਖਾਸ URL ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਨੂੰ ਵੈੱਬਸਾਈਟ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ, www.facebook.com, www.google.com, ਆਦਿ।

ਯੂਜ਼ਰ ਆਪਣੇ ਉਪਕਰਣਾਂ (devices), ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕੰਪਿਊਟਰ, ਲੈਪਟੋਪ, ਸੈਲਫੋਨ ਆਦਿ, ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਇੰਟਰਨੈੱਟ ਰਾਹੀਂ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਿੱਸੇ ਤੋਂ ਇਹਨਾਂ ਸਾਈਟਾਂ ਦੇ ਕੰਟੈਂਟਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ (access) ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵੈੱਬ ਪੇਜਾਂ ਦੀ ਕੰਟੈਂਟਸ ਟੈਕਸਟ (Text), ਡਿਜੀਟਲ ਤਸਵੀਰਾਂ (Digital Images), ਆਡੀਓਜ਼ (Audios), ਵਿਡੀਓਜ਼ (Videos), ਆਦਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਚਿੱਤਰ: 2.1 ਵਰਲਡ ਵਾਈਡ ਵੈੱਬ ਦੀ ਧਾਰਨਾ (Concept)

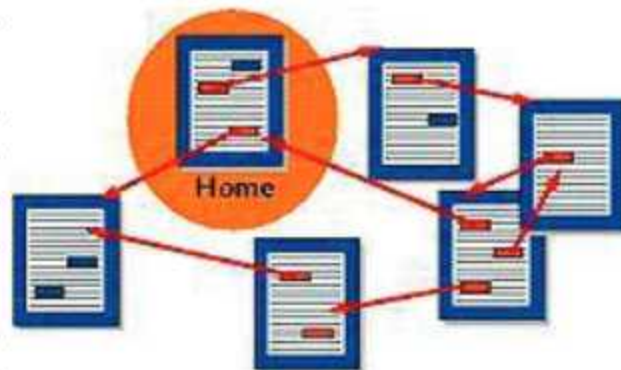
ਵੈੱਬ ਪੇਜ HTML ਵਿੱਚ ਡਿਜ਼ਾਈਨ ਅਤੇ ਫਾਰਮੈਟ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਪੇਜ ਲਿੰਕਸ (links) ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਾਈਪਰਲਿੰਕਸ (Hyperlinks) ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਲਿੰਕ ਇਲੈਕਟ੍ਰੋਨਿਕ ਕੁਨੈਕਸ਼ਨ ਹਨ ਜੋ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹਿੱਸਿਆਂ ਨੂੰ ਜੋੜਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਜੋ ਯੂਜ਼ਰ ਲੋੜੀਂਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨੂੰ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਐਕਸੈੱਸ ਕਰ ਸਕਣ। ਇਹਨਾਂ ਵੈੱਬ ਪੇਜਾਂ ਨੂੰ ਵੈੱਬ ਬਰਾਊਜ਼ਰਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ HTTP (ਹਾਈਪਰ ਟੈਕਸਟ ਟ੍ਰਾਂਸਫਰ ਪ੍ਰੋਟੋਕੋਲ/HyperText Transfer Protocols) ਦੁਆਰਾ ਐਕਸੈੱਸ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਪਾਠ ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ HTML ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਮੁਢਲੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕਰਾਂਗੇ।

2.2 HTML

HTML ਨੂੰ ਟਿਮ ਬਰਨਰਜ਼-ਲੀ (Tim Berners-Lee) ਦੁਆਰਾ 1991 ਵਿੱਚ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। HTML ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਵਰਜ਼ਨ (version) ਵਿਕਸਤ ਕੀਤੇ ਜਾ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। HTML 1.0 ਦੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਵਰਜ਼ਨ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ 5.2 ਦੇ ਨਵੀਨਤਮ ਵਰਜ਼ਨ ਤੱਕ, HTML ਨੇ ਬਹੁਤ ਵਿਕਾਸ ਕੀਤਾ ਹੈ। W3C (ਵਰਲਡ ਵਾਈਡ ਵੈੱਬ ਕੰਸੋਰਟੀਅਮ/World Wide Web Consortium) ਨੇ ਵੀ ਕੁੱਝ ਮਿਆਰ (standards) ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਹਨ ਤਾਂ ਜੋ ਸਾਰੇ ਵੈੱਬ-ਬਰਾਊਜ਼ਰ ਇੱਕ ਸਾਂਝੇ ਮਿਆਰ (common standard) ਦੀ ਪਾਲਣਾ (follow) ਕਰ ਸਕਣ। HTML5 ਨਵੇਂ ਟੈਗਜ਼ (tags) ਅਤੇ ਫਾਰਮ ਐਲੀਮੈਂਟਸ (form elements) ਦੀ ਸਪੋਰਟ ਕਾਰਨ ਬਹੁਤ ਵਿਕਸਿਤ ਹੋਈ ਹੈ।

HTML ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਹਾਈਪਰਟੈਕਸਟ ਮਾਰਕਅਪ ਲੈਂਗਵੇਜ (HyperText Markup Language)। ਇਹ ਵੈੱਬ ਪੇਜਾਂ ਨੂੰ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਇੱਕ ਮਾਰਕਅਪ ਭਾਸ਼ਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਮਾਰਕਅਪ (Markup) ਭਾਸ਼ਾ ਉਹ ਕੰਪਿਊਟਰ ਭਾਸ਼ਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਵਿੱਚ ਤੱਤਾਂ (elements) ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਤ ਕਰਨ ਲਈ ਟੈਗਜ਼ (<>) ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਨੂੰ ਵੈੱਬ ਬਰਾਊਜ਼ਰ ਦੁਆਰਾ ਇੰਟਰਨੈੱਟ ਉੱਪਰ ਟੈਕਸਟ, ਚਿੱਤਰ ਅਤੇ ਵੈੱਬ ਪੇਜਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਹੋਰ ਕੰਟੈਂਟਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਭਾਸ਼ਾ ਕੇਸ-ਸੈਂਸਿਟਿਵ (Case Sensitive) ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ।

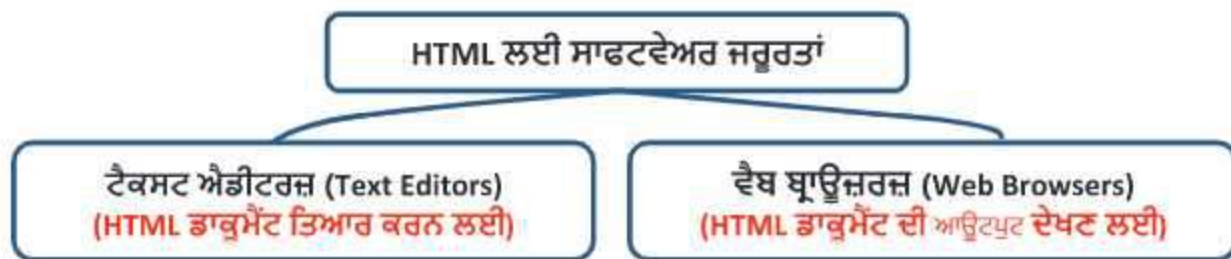
ਹਾਈਪਰਟੈਕਸਟ (HyperText) ਉਹ ਟੈਕਸਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਦੂਜੇ ਵੈੱਬ ਪੇਜਾਂ ਦੇ ਲਿੰਕ ਮੌਜੂਦ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਲਿੰਕਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਿਆਂ ਇੰਟਰਨੈੱਟ ਯੂਜ਼ਰ ਵਰਲਡ ਵਾਈਡ ਵੈੱਬ ਤੇ ਇੱਕ ਪੇਜ ਤੋਂ ਦੂਜੇ ਪੇਜ ਉੱਪਰ ਆ ਜਾ (navigate) ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਲਿੰਕਸ ਨੂੰ ਹਾਈਪਰਲਿੰਕਸ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਲਿੰਕਸ ਉੱਪਰ ਕਲਿੱਕ ਕਰਨ ਤੋਂ ਨਵੇਂ ਵੈੱਬਪੇਜ ਖੁੱਲ੍ਹਦੇ ਹਨ। ਇੱਥੇ ਹਾਈਪਲ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਲੜੀਬੱਧ ਨਾਂ ਹੋਣਾ (not linear), ਇਸ ਲਈ ਯੂਜ਼ਰ ਉਪਲਬਧ ਲਿੰਕਸ ਤੇ ਕਲਿੱਕ ਕਰਕੇ ਇੰਟਰਨੈੱਟ ਤੇ ਕਿਤੇ ਵੀ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਚਿੱਤਰ: 2.2 ਇੰਟਰਨੈੱਟ ਉੱਪਰ ਨੇਵੀਗੇਸ਼ਨ (Navigation) ਦੀ ਧਾਰਣਾ (Concept)

2.3 HTML ਲਈ ਸਾਫਟਵੇਅਰ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ (SOFTWARE REQUIREMENTS FOR HTML)

HTML ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਵੀ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਸਿਸਟਮ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਨਹੀਂ (no minimum system requirements) ਹਨ। HTML ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਿੰਗ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਿਸਮ ਦੇ ਕੰਪਿਊਟਰ ਅਤੇ ਓਪਰੇਟਿੰਗ ਸਿਸਟਮ ਉੱਪਰ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। HTML ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਿੰਗ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਸਿਰਫ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਸਾਫਟਵੇਅਰਾਂ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਪੈਂਦੀ ਹੈ:

ਚਿੱਤਰ: 2.3 HTML ਲਈ ਸਾਫਟਵੇਅਰ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ

2.3.1 ਟੈਕਸਟ ਐਡੀਟਰਜ਼ (Text Editors):

ਵੈੱਬ ਪੇਜ ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਟੈਕਸਟ ਫਾਈਲ (text file) ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ HTML ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਸਿੰਟੈਕਸ (syntax) ਅਨੁਸਾਰ ਹਾਈਪਰਟੈਕਸਟ ਲਿਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ HTML ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾਲ ਵੈੱਬ ਪੇਜ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਸਧਾਰਨ ਟੈਕਸਟ ਐਡੀਟਰ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ Notepad (ਨੋਟਪੈਡ - ਵਿੰਡੋ ਦਾ ਇੱਕ ਬਿਲਟ-ਇਨ ਟੈਕਸਟ ਐਡੀਟਰ) ਆਦਿ। ਵੱਖਰੇ-ਵੱਖਰੇ ਓਪਰੇਟਿੰਗ ਸਿਸਟਮ ਵਾਲੇ ਕੰਪਿਊਟਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਟੈਕਸਟ ਐਡੀਟਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਸਾਰੇ ਹੀ ਟੈਕਸਟ ਐਡੀਟਰਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਫਾਰਮੈਟਾਂ ਵਿੱਚ ਟੈਕਸਟ ਲਿਖਣ ਅਤੇ ਸੇਵ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਟੈਕਸਟ-ਐਡੀਟਰਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ HTML ਫਾਈਲਾਂ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਸੇਵ (save) ਕਰਨ ਲਈ “.html” ਜਾਂ “.htm” ਐਕਸਟੈਂਸ਼ਨਾਂ (extensions) ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਹਾਲਾਂਕਿ HTML ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਿੰਗ ਲਈ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਉੱਨਤ ਟੈਕਸਟ ਐਡੀਟਰ ਵੀ ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਿੱਚ ਉਪਲਬਧ ਹਨ। ਮੁੱਖ ਤੌਰ ਤੇ Notepad++, Dreamweaver, Sublime, NetBeans ਆਦਿ HTML ਕੋਡਿੰਗ ਲਿਖਣ ਅਤੇ ਐਡਿਟ ਕਰਨ ਲਈ ਵਰਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। Notepad++ ਇੱਕ ਮੁਫਤ ਅਤੇ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਕੋਡ-ਐਡੀਟਰ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਇੰਟਰਨੈੱਟ ਤੋਂ ਮੁਫਤ ਡਾਊਨਲੋਡ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ (ਵੈੱਬਸਾਈਟ: <https://notepad-plus-plus.org/>)। ਇਸ ਐਡੀਟਰ ਵਿੱਚ ਟੈਬਜ਼ (Tabs) ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਅਸੀਂ ਇੱਕੋ ਸਮੇਂ ਕਈ ਫਾਈਲਾਂ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਚਿੱਤਰ Notepad ਅਤੇ Notepad++ ਐਡੀਟਰਜ਼ ਦੇ ਇੰਟਰਫੇਸ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ :

ਚਿੱਤਰ 2.4 Notepad (ਨੋਟਪੈਡ)

ਚਿੱਤਰ 2.5 Notepad++ (ਨੋਟਪੈਡ++)

ਵੈੱਬ ਪੇਜ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਐਡਿਟ ਕਰਨ ਲਈ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਆਨ-ਲਾਈਨ ਐਪਸ ਵੀ ਉਪਲਬਧ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ W3Schools Online Code Editor, OneCompiler, JS Bin, JSFiddle, Dabblet, CodePen ਆਦਿ। ਅਸੀਂ HTML ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਵੈੱਬ ਪੇਜ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਇਹਨਾਂ ਆਨਲਾਈਨ ਐਡੀਟਰਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵੀ ਕਰ

ਸਕਦੇ ਹਾਂ। (HTML ਕੋਡਿੰਗ ਸੰਬੰਧੀ ਆਨ-ਲਾਈਨ ਐਡੀਟਰਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਬਾਰੇ ਵਧੇਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ Appendix-I ਵੇਖੋ।)

2.3.2 ਵੈੱਬ ਬ੍ਰਾਊਜ਼ਰਜ਼ (Web Browsers)

HTML ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੀ ਆਊਟਪੁੱਟ ਨੂੰ ਵੇਖਣ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਉਸ ਡਾਕੂਮੈਂਟ ਨੂੰ ਵੈੱਬ ਬ੍ਰਾਊਜ਼ਰ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਗੂਗਲ ਕਰੋਮ (Google Chrome), ਇੰਟਰਨੈੱਟ ਐਕਸਪਲੋਰਰ (Internet Explorer), ਫਾਇਰਫਾਕਸ (Firefox), ਸਫਾਰੀ (Safari) ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਓਪਨ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਇੰਟਰਨੈੱਟ ਐਕਸਪਲੋਰਰ ਵਿੰਡੋਜ਼ ਓਪਰੇਟਿੰਗ ਸਿਸਟਮ ਦਾ ਇਨਬਿਲਟ ਵੈੱਬ-ਬ੍ਰਾਊਜ਼ਰ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਦੂਜੇ ਵੈੱਬ-ਬ੍ਰਾਊਜ਼ਰਾਂ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇੰਸਟਾਲ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। HTML ਕੋਡ ਨੂੰ ਵੈੱਬ-ਬ੍ਰਾਊਜ਼ਰ ਦੁਆਰਾ ਵੈੱਬਪੇਜ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਕੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਚਿੱਤਰ: 2.6 ਇੰਟਰਨੈੱਟ ਐਕਸਪਲੋਰਰ (ਵੈੱਬ ਬ੍ਰਾਊਜ਼ਰ) (Internet Explorer (Web Browser))

ਜੇ ਅਸੀਂ ਸਧਾਰਨ ਟੈਕਸਟ ਐਡੀਟਰ (Notepad) ਵਿੱਚ HTML ਵੈੱਬ ਪੇਜ ਤਿਆਰ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਉਸ ਡਾਕੂਮੈਂਟ ਦੀ ਆਊਟਪੁੱਟ ਦੇਖਣ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਉਹ ਡਾਕੂਮੈਂਟ ਖੁੱਦ ਵੈੱਬ ਬ੍ਰਾਊਜ਼ਰ ਵਿੱਚ ਓਪਨ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ। HTML ਡਾਕੂਮੈਂਟ ਨੂੰ ਵੈੱਬ-ਬ੍ਰਾਊਜ਼ਰ ਵਿੱਚ ਓਪਨ ਕਰਨ ਲਈ ਅਸੀਂ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਓਪਨ ਡਾਇਲਾਗ ਬਾਕਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸ਼ਾਰਟਕੱਟ ਕੀਅ Ctrl + O ਦਬਾ ਕੇ ਵੀ ਖੋਲ੍ਹਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਪਰੰਤੂ ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ Notepad++ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਅਸੀਂ HTML ਡਾਕੂਮੈਂਟ ਨੂੰ Notepad++ ਇੰਟਰਫੇਸ ਵਿੱਚ ਹੀ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਓਪਨ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। Notepad++ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਵੈੱਬ ਬ੍ਰਾਊਜ਼ਰ ਵਿੱਚ HTML ਕੋਡ ਦੀ ਆਊਟਪੁੱਟ ਦੇਖਣ ਲਈ ਅਸੀਂ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਸਟੈਪਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ:

1. View ਮੀਨੂੰ 'ਤੇ ਕਲਿੱਕ ਕਰੋ।
2. "View Current file in" ਆਪਸ਼ਨ 'ਤੇ ਕਲਿੱਕ ਕਰਕੇ ਸਬ-ਮੀਨੂੰ (sub-menu) ਓਪਨ ਕਰੋ। ਇਸ ਸਬਮੀਨੂੰ ਵਿੱਚ ਵੈੱਬ-ਬ੍ਰਾਊਜ਼ਰਾਂ ਦੀ ਲਿਸਟ ਦਿਖਾਈ ਦੇਵੇਗੀ।

3. ਹੁਣ, HTML ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੇ ਆਉਟਪੁੱਟ ਦੇਖਣ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰਤ ਅਨੁਸਾਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵੈੱਬ-ਬ੍ਰਾਊਜ਼ਰ ਤੇ ਕਲਿੱਕ ਕਰੋ।

ਅਸੀਂ Notepad++ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਵਿੰਡੋ ਦੀ ਟੈਬ ਉੱਪਰ ਮਾਊਸ ਜਾ ਸੱਜਾ ਕਲਿੱਕ ਕਰਨ ਉਪਰੰਤ ਖੁੱਲਣ ਵਾਲੇ ਸ਼ਾਰਟਕੱਟ ਮੀਨੂੰ ਵਿੱਚ **Open in Default Viewer** ਆਪਸ਼ਨ ਉੱਪਰ ਕਲਿੱਕ ਕਰਕੇ ਵੀ HTML ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੀ ਆਉਟਪੁੱਟ ਦੇਖ ਸਕਦੇ ਹਾਂ।

ਜੇ ਅਸੀਂ ਵੈੱਬ ਪੇਜਾਂ ਨੂੰ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਐਡਿਟ ਕਰਨ ਲਈ ਆਨ-ਲਾਈਨ HTML ਐਡੀਟਰਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਉਸ ਵਿੱਚ ਬਣਾਏ / ਐਡਿਟ ਕੀਤੇ ਵੈੱਬ ਪੇਜਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਦੀ ਆਪਸ਼ਨ ਵੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ (ਵਧੇਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ Appendix-I ਦੇਖੋ।)

2.4 ਟੈਗਜ਼ ਅਤੇ ਐਟਰੀਬਿਊਟਸ (TAGS AND ATTRIBUTES)

HTML ਇੱਕ ਹਾਈਪਰਟੈਕਸਟ ਮਾਰਕਅਪ ਭਾਸ਼ਾ (Language) ਹੈ; ਇਸ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮਾਰਕਅਪ ਟੈਗਜ਼ (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਐਲੀਮੈਂਟਸ ਵਜੋਂ ਵੀ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ) ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਇਹ ਮਾਰਕਅਪ ਟੈਗਜ਼ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਹਦਾਇਤਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਜੋ HTML ਡਾਕੂਮੈਂਟਸ ਵਿੱਚ ਵੈੱਬ ਪੇਜਾਂ ਨੂੰ ਡਿਜ਼ਾਈਨ ਕਰਨ ਲਈ ਵਰਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਹਰੇਕ ਟੈਗ ਓਪਨਿੰਗ (Opening) ਐਂਗਲ ਬਰੈਕਟ (<) ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਲੋਜ਼ਿੰਗ (closing) ਐਂਗਲ ਬਰੈਕਟ (>) ਨਾਲ ਖਤਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਟੈਗ ਵੈੱਬ ਬ੍ਰਾਊਜ਼ਰਜ਼ ਨੂੰ ਇਹ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਵੈੱਬ ਪੇਜ ਦੇ ਕੰਟੈਂਟਸ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਫਾਰਮੈਟ ਅਤੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਕਰਨਗੇ। ਟੈਗਜ਼ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਵੈੱਬ ਬ੍ਰਾਊਜ਼ਰ, HTML ਕੰਟੈਂਟਸ ਅਤੇ ਸਧਾਰਨ ਕੰਟੈਂਟਸ ਵਿੱਚ ਅੰਤਰ ਸਮਝ ਸਕਦਾ ਹੈ। HTML ਟੈਗਜ਼ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਮੁੱਖ ਭਾਗ ਹੁੰਦੇ ਹਨ: ਓਪਨਿੰਗ ਟੈਗ, ਕੰਟੈਂਟਸ ਅਤੇ ਕਲੋਜ਼ਿੰਗ ਟੈਗ। ਪਰ ਕੁਝ HTML ਟੈਗਜ਼ ਨੂੰ ਕਲੋਜ਼ (ਬੰਦ) ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ HTML ਟੈਗਜ਼ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਤੌਰ ਤੇ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਦੋ ਕਿਸਮਾਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ:

- **ਪੇਅਰਡ ਟੈਗਜ਼ (Paired Tags):** ਇਹਨਾਂ ਟੈਗਜ਼ ਨੂੰ ਕੰਪੈਨੀਅਨ (Companion) ਜਾਂ ਕੰਟੇਨਰ (Container) ਟੈਗਜ਼ ਦੇ ਨਾਂ ਨਾਲ ਵੀ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪੇਅਰਡ ਟੈਗ ਵਿੱਚ ਦੋ ਟੈਗਜ਼ ਵਰਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ: ਪਹਿਲੇ ਨੂੰ ਓਪਨਿੰਗ ਟੈਗ (<tag>) ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਕਲੋਜ਼ਿੰਗ ਟੈਗ (</tag>) ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਕੰਟੈਂਟਸ ਜਿਸ ਉੱਪਰ ਅਸੀਂ ਟੈਗ ਦਾ ਇਫੈਕਟ (effect) ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ, ਉਸਨੂੰ ਓਪਨਿੰਗ ਅਤੇ ਕਲੋਜ਼ਿੰਗ ਟੈਗਜ਼ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਣ ਲਈ:

Hello from HTML

ਇੱਥੇ ਨੂੰ ਓਪਨਿੰਗ ਟੈਗ ਕਿਹਾ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਨੂੰ ਕਲੋਜ਼ਿੰਗ ਟੈਗ। ਅਸੀਂ Hello from HTML ਟੈਕਸਟ 'ਤੇ ਬੋਲਡ ਇਫੈਕਟ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ, ਇਸ ਲਈ ਅਸੀਂ ਇਸ ਟੈਕਸਟ ਨੂੰ ਬੋਲਡ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਓਪਨਿੰਗ ਟੈਗ ਅਤੇ ਕਲੋਜ਼ਿੰਗ ਟੈਗ ਵਿਚਕਾਰ ਰੱਖਿਆ ਹੈ।

- **ਅਨਪੇਅਰਡ ਟੈਗਜ਼ (Unpaired Tags):** ਇਹ ਟੈਗਜ਼ ਸਿੰਗੂਲਰ (Singular) ਜਾਂ ਇਕੱਲੇ (Stand-Alone) ਟੈਗ ਵਜੋਂ ਵੀ ਜਾਣੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਟੈਗਜ਼ ਨੂੰ ਬੰਦ (close) ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਉਦਾਹਰਣ ਲਈ:

, <hr> ਟੈਗਜ਼ ਆਦਿ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਟੈਗਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਕਲੋਜ਼ਿੰਗ ਟੈਗ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ।

HTML ਟੈਗਜ਼ ਵਿੱਚ ਐਟਰੀਬਿਊਟਸ (Attributes) ਵੀ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਐਟਰੀਬਿਊਟਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ HTML ਟੈਗਜ਼ ਬਾਰੇ ਵਧੇਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਐਟਰੀਬਿਊਟਸ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਓਪਨਿੰਗ ਟੈਗ ਵਿੱਚ ਲਿਖੇ

ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਐਟਰੀਬਿਊਟਸ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਨਾਮ/ਮੁੱਲ ਜੋੜਿਆਂ (name/value pairs) ਵਿੱਚ ਲਿਖੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ: name="value"। ਐਟਰੀਬਿਊਟ ਮੁੱਲ ਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਦੋਹਰੇ ਕੋਟੇਸ਼ਨ ਚਿੰਨ੍ਹਾਂ (double quotation marks) ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਣ ਲਈ:

ਓਪਨਿੰਗ ਟੈਗ ਐਟਰੀਬਿਊਟ ਐਟਰੀਬਿਊਟ ਦਾ ਮੁੱਲ ਕਲੋਜ਼ਿੰਗ ਟੈਗ

<h1 align="right">Main Heading</h1>

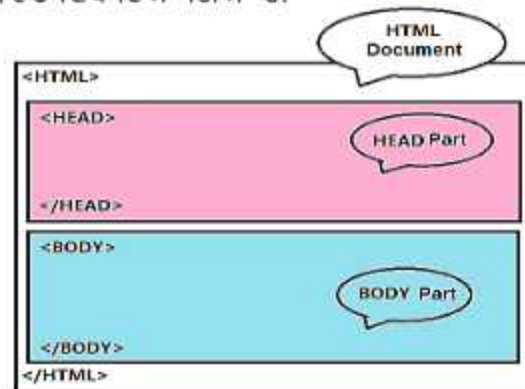
ਇਸ ਉਦਾਹਰਣ ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ <h1> ਪੇਅਰਡ ਟੈਗ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ ਜਿਸਦਾ ਵਰਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਲੈਵਲ ਦਾ ਹੈਡਿੰਗ (ਸਿਰਲੇਖ) ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। <h1> ਦੇ ਓਪਨਿੰਗ ਟੈਗ ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ align ਐਟਰੀਬਿਊਟ ਹੈਡਿੰਗ ਜਿਸਦਾ ਮੁੱਲ "right" ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇੱਥੇ align ਐਟਰੀਬਿਊਟ ਹੈਡਿੰਗ (ਸਿਰਲੇਖ) ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਹੈਡਿੰਗ ਟੈਗ ਕੀ ਅਲਾਈਨਮੈਂਟ ਸੱਜੇ ਪਾਸੇ ਵੱਲ ਹੋਵੇਗੀ। ਜੇ ਅਸੀਂ ਹੈਡਿੰਗ ਟੈਗ <h1> ਵਿੱਚ align ਐਟਰੀਬਿਊਟ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾਂ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਇਹ ਟੈਗ ਆਪਣੀ ਡਿਫਾਲਟ (default) ਅਲਾਈਨਮੈਂਟ, ਅਰਥਾਤ ਖੱਬੇ (left) ਪਾਸੇ ਵੱਲ ਹੈਡਿੰਗ ਨੂੰ ਦਰਸਾਵੇਗਾ। ਇਸਲਈ ਹੈਡਿੰਗ ਦੀ ਅਲਾਈਨਮੈਂਟ ਸੱਜੇ ਪਾਸੇ ਸੈੱਟ ਕਰਨ ਲਈ ਅਸੀਂ align="right" ਐਟਰੀਬਿਊਟ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਵੱਖ-ਵੱਖ ਟੈਗਜ਼ ਵਿੱਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਐਟਰੀਬਿਊਟਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਕੁਝ ਟੈਗਜ਼/ਐਲੀਮੈਂਟਸ ਲਈ ਐਟਰੀਬਿਊਟਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ: ਟੈਗ ਵਿੱਚ src ਐਟਰੀਬਿਊਟ ਦਾ ਹੋਣਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਟੈਗਜ਼ ਲਈ ਐਟਰੀਬਿਊਟਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸਾਡੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਉੱਪਰ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੀ ਹੈ।

HTML ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਿੰਗ ਸਿੱਖਣਾ ਕਾਫੀ ਅਸਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚ ਵਰਤਿਆ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਹਰ ਟੈਗ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ (predefined) ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਸਿਰਫ ਟੈਗਜ਼ ਦੇ ਕੰਮ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਐਟਰੀਬਿਊਟਸ ਬਾਰੇ ਜਾਣਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। HTML ਟੈਗਜ਼ ਅਤੇ ਐਟਰੀਬਿਊਟਸ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਰਣਮਾਲਾ ਦੇ ਛੋਟੇ ਜਾਂ ਵੱਡੇ ਅੱਖਰਾਂ (small or capital letters) ਵਿੱਚ ਲਿਖੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ।

2.5 HTML ਡਾਕੂਮੈਂਟ ਦੀ ਮੁੱਢਲੀ ਬਣਤਰ (BASIC STRUCTURE OF HTML DOCUMENT)

HTML ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਦੀ ਮੁੱਢਲੀ ਬਣਤਰ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਤੌਰ ਤੇ ਦੋ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ: Head ਭਾਗ ਅਤੇ Body ਭਾਗ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਚਿੱਤਰ ਵਿੱਚ ਦਿਖਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ:

ਚਿੱਤਰ: 2.7 HTML ਡਾਕੂਮੈਂਟ ਦੀ ਮੁੱਢਲੀ ਬਣਤਰ

ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਪਰੋਕਤ ਚਿੱਤਰ ਵਿੱਚ ਦਿਖਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ, HTML ਡਾਕੂਮੈਂਟ ਓਪਨਿੰਗ ਟੈਗ <HTML> ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਲੋਜ਼ਿੰਗ ਟੈਗ </HTML> ਨਾਲ ਖਤਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਟੈਗਜ਼ ਵਿੱਚਕਾਰ ਹੀ ਡਾਕੂਮੈਂਟ ਦੇ ਸਾਰੇ ਕੰਟੈਂਟਸ, ਸਮੇਤ Head ਅਤੇ Body ਭਾਗ, ਲਿਖੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। <HTML> ਟੈਗ ਡਾਕੂਮੈਂਟ ਦੇ ਰੂਟ (root) ਵੱਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਟੈਗ ਪੂਰੇ ਡਾਕੂਮੈਂਟ ਵਿੱਚ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਵਾਰ ਹੀ ਵਰਤਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। HTML ਡਾਕੂਮੈਂਟ ਦੇ Head ਅਤੇ Body ਭਾਗ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ:

- **HEAD ਭਾਗ:** ਇਸ ਭਾਗ ਵਿੱਚ HTML ਡਾਕੂਮੈਂਟਸ ਸੰਬੰਧੀ ਹੈੱਡਰ ਸੂਚਨਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਣ ਲਈ: ਪੇਜ ਦਾ ਟਾਈਟਲ (title), ਮੈਟਾ-ਡਾਟਾ (meta-data) ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਆਦਿ। ਮੈਟਾ-ਡਾਟਾ HTML ਪੇਜ ਦੇ ਡਾਟਾ/ਕੰਟੈਂਟਸ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਦਾਹਰਣ ਲਈ: ਸਰਚ ਇੰਜਣਾਂ ਦੁਆਰਾ ਵਰਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਕੀਵਰਡਸ (keywords) ਆਦਿ। ਹੈੱਡ ਭਾਗ ਵਿਚਲੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਵੈੱਬ-ਬ੍ਰਾਊਜ਼ਰਜ਼ ਅਤੇ ਵੈੱਬ-ਸਰਵਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਵਰਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਹੈੱਡ ਭਾਗ <HEAD> ਟੈਗ ਦੁਆਰਾ ਪਰਿਭਾਸ਼ਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਇੱਕ ਕੰਟੇਨਰ ਟੈਗ ਹੈ। ਇਹ ਭਾਗ <HEAD> ਟੈਗ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ </HEAD> ਟੈਗ ਨਾਲ ਖਤਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਟੈਗ ਹਮੇਸ਼ਾ <BODY> ਟੈਗ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪਰਿਭਾਸ਼ਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। HTML ਡਾਕੂਮੈਂਟ ਦੇ ਹੈੱਡ ਭਾਗ ਵਿੱਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਟੈਗ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਵਰਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਵੈੱਬ ਪੇਜ ਦੇ ਹੈੱਡ ਭਾਗ (<head> ਅਤੇ </head> ਟੈਗਜ਼ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ) ਵਿੱਚ ਵਰਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਕੁੱਝ ਆਮ ਟੈਗ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ:

ਟੈਗ	ਵੇਰਵਾ (Description)
<title>	ਇਸਦੀ ਵਰਤੋਂ HTML ਡਾਕੂਮੈਂਟ ਦੇ ਟਾਈਟਲ (ਸਿਰਲੇਖ) ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
<meta>	ਇਸਦੀ ਵਰਤੋਂ HTML ਡਾਕੂਮੈਂਟ ਦੇ ਮੈਟਾਡਾਟਾ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
<style>	ਇਸਦੀ ਵਰਤੋਂ HTML ਡਾਕੂਮੈਂਟ ਲਈ ਸਟਾਈਲ ਸ਼ੀਟਸ (CSS) ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
<script>	ਇਸਦੀ ਵਰਤੋਂ HTML ਡਾਕੂਮੈਂਟ ਵਿੱਚ ਸਕ੍ਰਿਪਟਿੰਗ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਦੇ ਕੋਡਜ਼ (ਜਿਵੇਂ ਕਿ JavaScript, php, asp ਆਦਿ) ਦਾਖਲ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
<link>	ਇਹ ਬਾਹਰੀ ਸਰੋਤ (external resource) ਫਾਈਲਾਂ (ਜਿਵੇਂ ਕਿ: ਸਟਾਈਲ ਸ਼ੀਟਸ ਆਦਿ), ਜੋ ਕਿ HTML ਡਾਕੂਮੈਂਟ ਵਿੱਚ ਵਰਤੇ ਜਾਣਗੇ, ਦੇ ਲਿੰਕਸ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਤ ਕਰਨ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

- **BODY ਭਾਗ:** ਇਸ ਭਾਗ ਵਿੱਚ ਉਹ ਸਾਰੇ ਕੰਟੈਂਟਸ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਵੈੱਬਪੇਜ ਉੱਪਰ ਯੂਜ਼ਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। Body ਭਾਗ ਨੂੰ <BODY> ਟੈਗ ਦੁਆਰਾ ਪਰਿਭਾਸ਼ਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਇੱਕ ਕੰਟੇਨਰ ਟੈਗ ਹੈ। ਇਹ <BODY> ਟੈਗ ਦੇ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ </BODY> ਟੈਗ ਨਾਲ ਖਤਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਯੂਜ਼ਰ ਨੂੰ ਦਿਖਾਏ ਗਏ ਸਾਰੇ ਕੰਟੈਂਟਸ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਟੈਕਸਟ, ਤਸਵੀਰਾਂ, ਵੀਡੀਓ, ਟੇਬਲ, ਲਿਸਟਾਂ, ਫਾਰਮ ਆਦਿ ਇਹਨਾਂ ਟੈਗਜ਼ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਹੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਤ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। HTML ਡਾਕੂਮੈਂਟ ਦਾ Body ਭਾਗ ਹੈੱਡ ਭਾਗ ਬੰਦ ਹੋਣ (ਭਾਵ </head>) ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਬਾਅਦ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਨੋਟ: CSS (ਕਾਸਕੇਡਿੰਗ ਸਟਾਈਲ ਸ਼ੀਟ/Cascading Style Sheet) ਇੱਕ ਸਟਾਈਲ ਸ਼ੀਟ ਭਾਸ਼ਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿਸੇ ਮਾਰਕਅੱਪ ਭਾਸ਼ਾ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ HTML, ਵਿੱਚ ਲਿਖੇ ਗਏ ਡਾਕੂਮੈਂਟ ਨੂੰ ਫਾਰਮੇਟ ਕਰਨ ਲਈ ਵਰਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

2.5.1 HTML ਡਾਕੂਮੈਂਟ ਦੀ ਮੁੱਢਲੀ ਬਣਤਰ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਵੈੱਬ ਪੇਜ ਬਣਾਉਣਾ (Creating a Web Page with Basic Structure of HTML document):

ਵੈੱਬ ਪੇਜ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਹੇਠ ਦਿੱਤੇ ਸਟੈਪਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰੋ:

1. ਕੋਈ ਵੀ ਟੈਕਸਟ ਐਡੀਟਰ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ Notepad ਜਾਂ Notepad++ ਆਦਿ ਓਪਨ ਕਰੋ।
2. ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ Notepad++ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਨਵੀਂ ਫਾਈਲ ਬਣਾਉਣ ਲਈ File New ਉੱਪਰ ਕਲਿੱਕ ਕਰੋ ਜਾਂ ਸ਼ਾਰਟਕੱਟ ਕੀਅ Ctrl+N ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰੋ, ਪਰੰਤੂ ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ Notepad ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਇਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਸਾਡੇ ਲਈ ਇੱਕ ਨਵੀਂ ਫਾਈਲ ਓਪਨ ਕਰ ਦੇਵੇਗਾ।
3. ਹੁਣ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਸਾਧਾਰਣ HTML ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੀ ਉਦਾਹਰਣ ਅਨੁਸਾਰ ਕੋਡ ਟਾਈਪ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰੋ:

```
<!DOCTYPE html>
<html>
  <head>
    <title>Example Page</title>
  </head>

  <body>
    <h1>Introduction to HTML</h1>
    <p>HTML stands for Hypertext Markup Language</p>
  </body>
</html>
```

ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ 2.1 HTML ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੀ ਸਾਧਾਰਣ ਉਦਾਹਰਣ

4. ਟੈਕਸਟ ਐਡੀਟਰ ਵਿੱਚ HTML ਕੋਡ ਟਾਈਪ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ (ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ 2.1) ਹੁਣ ਇਸ ਨੂੰ File Save ਆਪਸ਼ਨ ਜਾਂ ਸ਼ਾਰਟਕੱਟ ਕੀਅ Ctrl+S ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਸੇਵ ਕਰੋ। ਫਾਈਲ ਨੂੰ ਸੇਵ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਇਸਦੇ ਨਾਂ ਨਾਲ HTML ਡਾਕੂਮੈਂਟ ਦੀ ਐਕਸਟੈਂਸ਼ਨ (.html) ਟਾਈਪ ਕਰਨਾ ਨਾ ਭੁੱਲੋ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ: filename.html (ਉਦਾਹਰਣ ਲਈ: p1.html)

ਹਰੇਕ HTML ਵੈੱਬਪੇਜ ਵਿੱਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਡ ਮੌਜੂਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਆਓ ਹੁਣ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ 2.1 ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਕੋਡ ਸੰਬੰਧੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਹਾਸਿਲ ਕੀਰਏ:

<! DOCTYPE html> ਟੈਗ HTML ਦੇ ਵਰਜ਼ਨ (version) ਨੂੰ ਬਿਆਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਟੈਗ ਨਾਲ ਇਹ ਦਰਸਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ HTML ਡਾਕੂਮੈਂਟ html ਦੇ ਵਰਜ਼ਨ 5 ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਟੈਗ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਵਾਰ ਡਾਕੂਮੈਂਟ ਦੇ ਸਿਖਰ ਤੇ (ਕਿਸੇ ਵੀ HTML ਟੈਗ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ) ਲਿਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। **<!DOCTYPE>** ਡਿਕਲੇਰੇਸ਼ਨ (declaration) ਕੇਸ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ (case sensitive) ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਡਿਕਲੇਰੇਸ਼ਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸਿਰਫ ਤਾਂ ਹੀ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਵੈੱਬ ਡਿਜ਼ਾਈਨਿੰਗ ਲਈ HTML5 ਵਰਜ਼ਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ। ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਇਸ ਡਿਕਲੇਰੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਛੱਡ (omit) ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਤਾਂ HTML4 ਵਰਜ਼ਨ ਮੂਲ ਰੂਪ ਵਿੱਚ (by default) ਵਰਤਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।

ਉਪਰੋਕਤ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੇ **Head** ਭਾਗ ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ ਸਿਰਫ <title> ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ। <title> ਇੱਕ ਕੰਟੇਨਰ ਟੈਗ

ਹੈ। ਇਹ <title> ਟੈਗ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ </title> ਟੈਗ ਦੇ ਨਾਲ ਸਮਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਟੈਗ ਵੈੱਬ ਪੇਜ ਦੇ ਟਾਈਟਲ (ਸਿਰਲੇਖ) ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਵੈੱਬ ਪੇਜ ਦਾ ਟਾਈਟਲ ਟੈਗ (<title>) ਦੇ ਓਪਨਿੰਗ ਅਤੇ ਕਲੋਜ਼ਿੰਗ ਟੈਗਜ਼ ਵਿਚਕਾਰ ਲਿਖਿਆ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਵੈੱਬ ਪੇਜ ਵੈੱਬ ਬ੍ਰਾਉਜ਼ਰ ਵਿੱਚ ਲੋਡ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਟਾਈਟਲ ਵੈੱਬ ਬ੍ਰਾਉਜ਼ਰ ਦੇ ਟਾਈਟਲ ਬਾਰ ਵਿੱਚ ਨਜ਼ਰ ਆਵੇਗਾ।

Body ਭਾਗ ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ ਸਧਾਰਨ ਟੈਕਸਟ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਵੈੱਬਪੇਜ (ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ 2.1) ਵੈੱਬ ਬ੍ਰਾਉਜ਼ਰ ਵਿੱਚ ਲੋਡ ਹੋਵੇਗਾ ਤਾਂ ਇਹ ਟੈਕਸਟ ਵੈੱਬ ਬ੍ਰਾਉਜ਼ਰ ਦੀ ਮੁੱਖ ਵਿੰਡੋ ਵਿੱਚ ਯੂਜ਼ਰ ਨੂੰ ਦਿਖਾਈ ਦੇਵੇਗਾ। ਅਸੀਂ HTML ਡਾਕੂਮੈਂਟ ਦੇ body ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸਧਾਰਨ ਟੈਕਸਟ ਦੀ ਬਜਾਏ ਹੋਰ ਕੰਟੈਂਟਸ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਤਸਵੀਰਾਂ, ਵੀਡੀਓਜ਼, ਫਾਰਮੈਟਡ ਟੈਕਸਟ, ਟੇਬਲਜ਼, ਲਿਸਟਾਂ ਆਦਿ ਵੀ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਇਸ ਮੰਤਵ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਡਾਕੂਮੈਂਟ ਦੇ body ਭਾਗ ਵਿੱਚ ਵੱਖ ਵੱਖ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਟੈਗਜ਼ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨੀ ਪਵੇਗੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸੰਬੰਧੀ ਅਸੀਂ ਇਸ ਪਾਠ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਅਗਲੇ ਪਾਠਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾਣਕਾਰੀ ਹਾਸਿਲ ਕਰਾਂਗੇ।

2.5.2 HTML ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਦੀ ਮੁੱਢਲੀ ਬਣਤਰ ਵਾਲੇ ਵੈੱਬਪੇਜ ਨੂੰ ਦੇਖਣਾ (Viewing the Web Page with Basic Structure of HTML document):

HTML ਡਾਕੂਮੈਂਟ ਫਾਈਲ ਸੇਵ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਸੀਂ ਇਸ ਨੂੰ ਵੈੱਬ ਬ੍ਰਾਉਜ਼ਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵੈੱਬ ਪੇਜ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਓਪਨ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਜੇ ਅਸੀਂ ਸਧਾਰਨ ਟੈਕਸਟ ਐਡੀਟਰ (Notepad) ਵਿੱਚ HTML ਡਾਕੂਮੈਂਟ ਤਿਆਰ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਉਸ ਡਾਕੂਮੈਂਟ ਨੂੰ ਵੈੱਬ ਬ੍ਰਾਉਜ਼ਰ ਵਿੱਚ ਖੁੱਦ ਆਪ (manually) ਓਪਨ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ। ਵੈੱਬ ਬ੍ਰਾਉਜ਼ਰ ਵਿੱਚ HTML ਡਾਕੂਮੈਂਟ ਫਾਈਲ ਓਪਨ ਕਰਨ ਲਈ ਅਸੀਂ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਓਪਨ ਡਾਇਲਾਗ ਬਾਕਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸ਼ਾਰਟਕੱਟ ਕੀਅ Ctrl + O ਦਬਾ ਕੇ ਖੋਲ੍ਹਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਜੇ ਅਸੀਂ Notepad++ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਇਸ ਨੂੰ ਵੈੱਬ ਬ੍ਰਾਉਜ਼ਰ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਅਸਾਨੀ ਨਾਲ ਓਪਨ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। Notepad++ ਇੰਟਰਫੇਸ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਫਾਈਲ ਦੇ ਟੈਬ 'ਤੇ ਰਾਈਟ (ਸੱਜਾ) ਕਲਿੱਕ ਕਰਕੇ ਉਸ ਵਿੱਚੋਂ “Open in default Viewer” ਆਪਸ਼ਨ 'ਤੇ ਕਲਿੱਕ ਕਰੋ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੈੱਬਪੇਜ ਡਿਫਾਲਟ (default) ਵੈੱਬ ਬ੍ਰਾਉਜ਼ਰ ਵਿੱਚ ਓਪਨ ਹੋ ਕੇ ਡਾਕੂਮੈਂਟ ਦੀ ਆਉਟਪੁਟ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਚਿੱਤਰ ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਕਰੇਗਾ :

ਚਿੱਤਰ: 2.8 ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ 2.1 ਦੀ ਇੰਟਰਨੈੱਟ ਐਕਸਪਲੋਰਰ ਵਿੱਚ ਆਉਟਪੁਟ

2.6 HTML ਡਾਕੂਮੈਂਟਸ ਨੂੰ ਫਾਰਮੈਟ ਕਰਨਾ (FORMATTING HTML DOCUMENTS):

ਅਸੀਂ ਇੱਕ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਦੇ ਨਾਲ HTML ਡਾਕੂਮੈਂਟ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਬਾਰੇ ਸਿੱਖ ਚੁੱਕੇ ਹਾਂ। ਹੁਣ ਅਸੀਂ HTML ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਹੋਰ ਐਲੀਮੈਂਟਸ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਹਾਸਿਲ ਕਰਾਂਗੇ। ਆਉ,

ਵੱਖ-ਵੱਖ HTML ਟੈਗਜ਼ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਿਆਂ ਵੈੱਬ ਪੇਜ ਕੰਟੈਂਟਸ ਨੂੰ ਫਾਰਮੈਟ ਕਰਨ ਸੰਬੰਧੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰੀਏ।

HTML ਫਾਰਮੈਟਿੰਗ (Formatting) ਵੈੱਬ ਪੇਜਾਂ ਦੀ ਬਿਹਤਰ ਦਿੱਖ ਲਈ ਟੈਕਸਟ ਨੂੰ ਫਾਰਮੈਟ ਕਰਨ ਦੀ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਹੈ। HTML ਸਾਨੂੰ CSS (ਕਾਸਕੇਡਿੰਗ ਸਟਾਈਲ ਸ਼ੀਟਸ) ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਵੀ ਟੈਕਸਟ ਨੂੰ ਫਾਰਮੈਟ ਕਰਨ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। HTML ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਟੈਗਜ਼ ਅਤੇ ਐਟਰੀਬਿਊਟਸ ਮੌਜੂਦ ਹਨ ਜੋ ਵੈੱਬਪੇਜ ਦੇ ਕੰਟੈਂਟਸ ਫਾਰਮੈਟ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਾਡੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। HTML ਵਿੱਚ ਫਾਰਮੈਟਿੰਗ ਲਈ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਵਰਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਟੈਗਜ਼ ਅਤੇ ਐਟਰੀਬਿਊਟਸ ਦਾ ਵਰਣਨ ਹੇਠਾਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ :

2.6.1 ਬੋਲਡ, ਇਟੇਲਿਕ, ਅੰਡਰਲਾਈਨ ਅਤੇ ਸਟ੍ਰਾਈਕਥ੍ਰੂ (Bold, Italic, Underline and Strikethrough) :

HTML ਸਾਨੂੰ ਟੈਕਸਟ ਉੱਪਰ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਫਾਰਮੈਟਿੰਗ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਅਸੀਂ MS Word ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹੋਰ ਟੈਕਸਟ ਐਡੀਟਿੰਗ ਸੌਫਟਵੇਅਰ ਵਿੱਚ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਟੈਗਜ਼ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾਲ ਟੈਕਸਟ ਉੱਪਰ ਸਾਧਾਰਣ ਫਾਰਮੈਟਿੰਗ ਇਫੈਕਟਸ ਲਾਗੂ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ:

- **Bold (ਬੋਲਡ):** ਟੈਗ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਟੈਕਸਟ ਉੱਪਰ ਬੋਲਡ ਇਫੈਕਟ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਇੱਕ ਪੇਅਰਡ ਟੈਗ ਹੈ। ਕੋਈ ਵੀ ਟੈਕਸਟ ਜੋ ... ਐਲੀਮੈਂਟਸ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਲਿਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਬੋਲਡ ਫਾਰਮੈਟ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- **Italic (ਇਟੇਲਿਕ):** <i> ਟੈਗ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਟੈਕਸਟ ਉੱਪਰ ਇਟੇਲਿਕ ਇਫੈਕਟ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਇੱਕ ਪੇਅਰਡ ਟੈਗ ਹੈ। ਕੋਈ ਵੀ ਟੈਕਸਟ ਜੋ <i> ... </i> ਐਲੀਮੈਂਟਸ ਵਿਚਕਾਰ ਲਿਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਟੇਲਿਕ (Italic) ਫਾਰਮੈਟ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- **Underline (ਅੰਡਰਲਾਈਨ):** <u> ਟੈਗ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਟੈਕਸਟ ਉੱਪਰ ਅੰਡਰਲਾਈਨ ਇਫੈਕਟ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਇੱਕ ਪੇਅਰਡ ਟੈਗ ਹੈ। ਕੋਈ ਵੀ ਟੈਕਸਟ ਜੋ <u> ... </u> ਐਲੀਮੈਂਟਸ ਵਿਚਕਾਰ ਲਿਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਅੰਡਰਲਾਈਨਲ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- **Strikethrough (ਸਟ੍ਰਾਈਕਥ੍ਰੂ):** <s> ਟੈਗ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਟੈਕਸਟ ਤੇ ਸਟ੍ਰਾਈਕਥ੍ਰੂ ਇਫੈਕਟ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਇੱਕ ਪੇਅਰਡ ਟੈਗ ਹੈ। ਕੋਈ ਵੀ ਟੈਕਸਟ ਜੋ <s> ... </s> ਐਲੀਮੈਂਟਸ ਵਿਚਕਾਰ ਲਿਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਸਟ੍ਰਾਈਕਥ੍ਰੂ ਫਾਰਮੈਟ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ HTML ਡਾਕੂਮੈਂਟ ਵਿੱਚ ਇਹਨਾਂ ਫਾਰਮੈਟਿੰਗ ਟੈਗਜ਼ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ

```
<html>
  <head>
    <title>Example Page</title>
  </head>

  <body>
    <u>HTML stands for <b>Hypertext</b> <s>Markup</s> <i>Language</i></u>
  </body>
</html>
```

ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ 2.2: ਟੈਕਸਟ ਉੱਪਰ ਬੋਲਡ, ਇਟੇਲਿਕ, ਅੰਡਰਲਾਈਨ ਅਤੇ ਸਟ੍ਰਾਈਕਥ੍ਰੂ ਇਫੈਕਟ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ HTML ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ

ਚਿੱਤਰ: 2.9 ਇੰਟਰਨੈੱਟ ਐਕਸਪਲੋਰਰ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ 2.2 ਦਾ ਆਉਟਪੁੱਟ

2.6.2 ਲਾਈਨ ਬ੍ਰੇਕ ਅਤੇ ਲੇਟਵੀਂ ਲਾਈਨ ਦਾਖਲ ਕਰਨਾ (Adding Line Break and Horizontal Line):

- ਲਾਈਨ ਬ੍ਰੇਕ (Line Break):** ਜਦੋਂ HTML ਡਾਕੂਮੈਂਟ ਵਿੱਚ ਐਂਟਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਲਾਈਨਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਵੈੱਬ-ਬ੍ਰਾਊਜ਼ਰ ਦੁਆਰਾ ਇਹਨਾਂ ਲਾਈਨ ਬ੍ਰੇਕਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ। HTML ਸਾਡੇ ਵੱਲੋਂ ਐਂਟਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਨਾਲ ਦਾਖਲ ਕੀਤੀਆਂ ਲਾਈਨ ਬ੍ਰੇਕਾਂ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰ-ਅੰਦਾਜ਼ (ignore) ਕਰ ਦੇਵੇਗਾ ਅਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਲਾਈਨਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖੇ ਟੈਕਸਟ ਨੂੰ ਇੱਕ ਹੀ ਲਾਈਨ ਵਿੱਚ ਦਿਖਾ ਦੇਵੇਗਾ। ਇਸ ਲਈ HTML ਸਾਨੂੰ ਸਾਡੇ ਡਾਕੂਮੈਂਟ ਵਿੱਚ ਲਾਈਨ ਬ੍ਰੇਕ ਦਾਖਲ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੈਗ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਇਹ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੈਗ ਹੈ `<BR>` ਟੈਗ, ਜਿਸਦੀ ਵਰਤੋਂ ਡਾਕੂਮੈਂਟ ਵਿੱਚ ਜ਼ਰੂਰਤ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਸਿੰਗਲ ਲਾਈਨ ਬ੍ਰੇਕ ਦਾਖਲ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਟੈਗ ਕੰਟਰੋਲ ਨੂੰ ਅਗਲੀ ਲਾਈਨ ਤੇ ਭੇਜ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਟੈਗ ਨੂੰ ਟੈਕਸਟ ਵਿੱਚ ਜਿਸ ਥਾਂ ਤੇ ਵੀ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਥਾਂ ਤੋਂ ਟੈਕਸਟ ਨੂੰ ਤੋੜ ਕੇ ਅਗਲੀ ਲਾਈਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਟੈਗ HTML ਡਾਕੂਮੈਂਟ ਵਿੱਚ ਐਡਰੈਸ ਜਾਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਆਦਿ ਲਿਖਣ ਵਿੱਚ ਉਪਯੋਗੀ ਸਾਬਿਤ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਟੈਗ ਅਨ-ਪੇਅਰਡ ਟੈਗ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਟੈਗ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ।

- ਲੇਟਵੀਂ ਲਾਈਨ (Horizontal Line):** HTML ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਲੇਟਵੀਂ ਲਾਈਨ ਦਾਖਲ ਕਰਨ ਲਈ ਅਸੀਂ `<HR>` ਟੈਗ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਇੱਥੇ HR ਦਾ ਮਤਲਬ ਹਾਰੀਜ਼ੋਂਟਲ ਰੂਲ (Horizontal Rule) ਹੈ। ਇਹ ਡਾਕੂਮੈਂਟ ਦੇ ਬਾਡੀ ਭਾਗ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਵੀ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇੱਕ ਲੇਟਵੀਂ ਲਾਈਨ ਬਣਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਟੈਗ ਥੀਮੈਟਿਕ ਬ੍ਰੇਕ (Thematic Break) ਲਈ ਜਾਂ ਕੰਟੈਂਟਸ ਨੂੰ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਤੋਂ ਵੱਖ ਕਰਨ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹੇਠਾਂ ਕੁਝ ਐਟਰੀਬਿਊਟਸ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ ਜਿਹਨਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਇਸ ਟੈਗ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ:

- align (ਅਲਾਈਨ):** ਇਸ ਐਟਰੀਬਿਊਟ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਲੇਟਵੀਂ ਲਾਈਨ ਦੀ ਅਲਾਈਨਮੈਂਟ ਬਦਲਣ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਅਲਾਈਨ ਐਟਰੀਬਿਊਟ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ, ਤਾਂ ਲੇਟਵੀਂ ਲਾਈਨ ਸੈਂਟਰ ਵਿੱਚ ਨਜ਼ਰ ਆਵੇਗੀ। ਅਲਾਈਨ ਐਟਰੀਬਿਊਟ ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਇਫੈਕਟ ਉਸ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਵੇਗਾ ਜਦੋਂ ਤੱਕ Width ਐਟਰੀਬਿਊਟ ਨਾਲ ਇਸਦੀ ਚੌੜਾਈ 100% ਤੋਂ ਘੱਟ ਤੇ ਸੈਟ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ। ਇਸ ਐਟਰੀਬਿਊਟ ਦੇ ਮੁੱਲ Left, Right ਜਾਂ Center ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ।
- color (ਕਲਰ):** ਇਸ ਐਟਰੀਬਿਊਟ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਲੇਟਵੀਂ ਲਾਈਨ ਦਾ ਰੰਗ ਬਦਲਣ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਐਟਰੀਬਿਊਟ ਦਾ ਮੁੱਲ ਕਿਸੇ ਰੰਗ ਦਾ ਨਾਮ (Color Name) ਜਾਂ ਹੈਕਸਾਡੀਸੀਮਲ (Hexadecimal) ਕੋਡ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

- **size (ਸਾਈਜ਼):** ਇਹ ਐਟਰੀਬਿਊਟ ਪਿਕਸਲ (pixels) ਵਿੱਚ ਲੇਟਵੀਂ ਲਾਈਨ ਦੀ ਉਚਾਈ ਸੈੱਟ ਕਰਨ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- **width (ਵਿੱਥ):** ਇਸ ਐਟਰੀਬਿਊਟ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਲੇਟਵੀਂ ਲਾਈਨ ਦੀ ਚੌੜਾਈ ਸੈੱਟ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਮੁੱਲ ਅਸੀਂ ਪਿਕਸਲ ਜਾਂ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਵਿੱਚ ਸੈੱਟ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ।

ਹੇਠ ਦਿੱਤਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਲਾਈਨ ਬ੍ਰੇਕ ਅਤੇ ਹਾਰੀਜ਼ੋਂਟਲ ਲਾਈਨ ਟੈਗਜ਼ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ:

```
<html>
<head>
  <title>Line Break Example</title>
</head>

<body>
  <b>My Address:</b>
  Mr. Paramveer Kansal,
  H.No: 174, Sector 92,
  S.A.S. Nagar Mohali.
  <hr width="80%" size="5" color="red">
  <b>My Address:</b> <br>
  Mr. Paramveer Kansal,<br>
  H.No: 174, Sector 92,<br>
  S.A.S. Nagar Mohali.<br>
</body>
</html>
```

ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ 2.3 : ਲਾਈਨ ਬਰੇਕ ਲਈ HTML ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ

ਚਿੱਤਰ : 2.10 ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ 2.3 ਦੀ ਆਉਟਪੁੱਟ

2.6.3 ਹੈਡਿੰਗ ਲੈਵਲ ਟੈਗਜ਼ (Heading Level Tags):

ਯੂਜ਼ਰ ਅਕਸਰ ਵੈੱਬ ਪੇਜਾਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮੁੱਖ ਹੈਡਿੰਗਜ਼ (ਸਿਰਲੇਖਾਂ) ਅਨੁਸਾਰ ਦੇਖਦੇ ਹਨ। ਡਾਕੂਮੈਂਟ ਦਾ ਢਾਂਚਾ ਦਿਖਾਉਣ ਲਈ ਹੈਡਿੰਗਜ਼ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨਾ ਵਧੀਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। HTML ਵਿੱਚ ਸਿਰਲੇਖਾਂ (Headings) ਦੇ 6 ਲੈਵਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। HTML ਵਿੱਚ ਹੈਡਿੰਗਜ਼ ਨੂੰ <h1> ਤੋਂ <h6> ਟੈਗਜ਼ ਨਾਲ ਪਰਿਭਾਸ਼ਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। <h1> ਟੈਗ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਮੁੱਖ ਹੈਡਿੰਗ ਨੂੰ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਮੁੱਖ ਹੈਡਿੰਗ ਤੋਂ ਘੱਟ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਹੈਡਿੰਗ ਲਈ

<h2> ਟੈਗ, ਹੋਰ ਘੱਟ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈਡਿੰਗ ਲਈ <h3> ਟੈਗ, ਅਤੇ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਰ ਛੋਟੇ ਲੈਵਲ ਦੇ ਹੈਡਿੰਗਜ਼ ਲਈ <h6> ਤੱਕ ਦੇ ਹੈਡਿੰਗ ਲੈਵਲ ਟੈਗ ਵਰਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਸਧਾਰਣ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ <h1> ਹੈਡਿੰਗ ਟੈਗ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈਡਿੰਗ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ <h6> ਹੈਡਿੰਗ ਟੈਗ HTML ਡਾਕੂਮੈਂਟ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਘੱਟ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈਡਿੰਗ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਸਰਚ-ਇੰਜਣ ਸਾਡੇ ਵੈੱਬ ਪੇਜਾਂ ਦੀ ਬਣਤਰ ਅਤੇ ਕੰਟੈਂਟਸ ਨੂੰ ਸੂਚੀਬੱਧ (index) ਕਰਨ ਲਈ ਹੈਡਿੰਗਜ਼ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਟੈਕਸਟ ਨੂੰ ਹੈਡਿੰਗ ਟੈਗਜ਼ <h1> </h1> ਦੇ ਅੰਦਰ ਰੱਖਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਇਹ ਬ੍ਰਾਉਜ਼ਰ ਵਿੱਚ ਬੋਲਡ ਫਾਰਮੈਟ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਟੈਕਸਟ ਦਾ ਆਕਾਰ ਹੈਡਿੰਗ ਦੇ ਲੈਵਲ ਉੱਪਰ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਇਹਨਾਂ ਹੈਡਿੰਗਜ਼ ਦੀ ਅਲਾਈਨਮੈਂਟ ਮੂਲ ਰੂਪ ਵਿੱਚ (By default) ਖੱਬੇ ਪਾਸੇ ਵੱਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੈਡਿੰਗਜ਼ ਦੀ ਅਲਾਈਨਮੈਂਟ ਨੂੰ ਬਦਲਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ, ਭਾਵ ਸੱਜੇ ਵੱਲ (right), ਸੈਂਟਰ ਵਿੱਚ (center) ਜਾਂ ਖੱਬੇ ਵੱਲ ਅਲਾਈਨਮੈਂਟ ਸੈੱਟ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਇਸਦੇ *align* ਐਟਰੀਬਿਊਟ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨੀ ਪਵੇਗੀ। ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੀ ਉਦਾਹਰਣ ਹੈਡਿੰਗ ਟੈਗ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾ ਰਹੀ ਹੈ:

```
<html>
<head>
  <title>Heading Example Page</title>
</head>

<body>
  <h1>This is the Most Important Heading</h1>
  <h2 align="right">This is 2nd level of Heading</h2>
  <h3 align="center">This is 3rd level of Heading</h3>
  <h4 align="left">This is 4th level of Heading</h4>
  <h5 align="right">This is 5th level of Heading</h5>
  <h6>This is Least Important Heading</h6>
</body>
</html>
```

ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ 2.4: ਹੈਡਿੰਗ ਲੈਵਲਜ਼ ਲਈ HTML ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ

ਚਿੱਤਰ : 2.11 ਇੰਟਰਨੈੱਟ ਐਕਸਪਲੋਰਰ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ 2.4 ਦਾ ਆਊਟਪੁਟ

2.6.4 ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ਼ ਬਣਾਉਣਾ (Making Paragraphs):

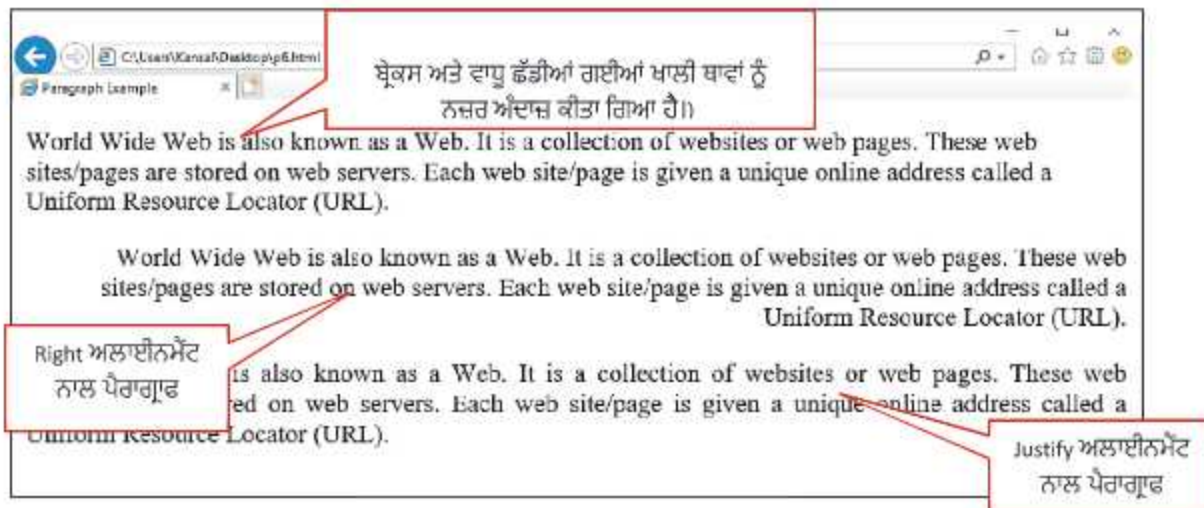
HTML ਡਾਕੂਮੈਂਟ ਵਿੱਚ `<p>` ਟੈਗ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਇੱਕ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ਼ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਇੱਕ ਕੰਟੇਨਰ ਟੈਗ ਹੈ। `<p>` ਅਤੇ `</p>` ਟੈਗਜ਼ ਦੇ ਵਿੱਚਕਾਰ ਲਿਖਿਆ ਕੋਈ ਵੀ ਟੈਕਸਟ ਇੱਕ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ਼ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। `<p>` ਟੈਗ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ਼ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਆਪ ਖਾਲੀ ਸਪੇਸ ਛੱਡਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਵੈੱਬ ਬ੍ਰਾਊਜ਼ਰ ਦੁਆਰਾ ਸੈੱਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਮਾਰਜਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਕੋਈ ਯੂਜ਼ਰ `<p>` ਅਤੇ `</p>` ਟੈਗਜ਼ ਵਿੱਚਕਾਰ ਟੈਕਸਟ ਨੂੰ ਕਈ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਲਾਈਨਾਂ (multiple lines) ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਬ੍ਰਾਊਜ਼ਰ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਇੱਕ ਸਿੰਗਲ ਲਾਈਨ ਵਿੱਚ ਸੈੱਟ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਯੂਜ਼ਰ ਕਿਸੇ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ਼ ਦੇ ਟੈਕਸਟ ਵਿੱਚਕਾਰ ਕਈ ਖਾਲੀ ਸਪੇਸ (space) ਛੱਡ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਬ੍ਰਾਊਜ਼ਰ ਉਹਨਾਂ ਮਲਟੀਪਲ ਖਾਲੀ ਸਪੇਸਾਂ (multiple spaces) ਨੂੰ ਵੀ ਇੱਕ ਸਿੰਗਲ ਸਪੇਸ ਵਿੱਚ ਸੈੱਟ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਅਸੀਂ `<p>` ਟੈਗ ਦੇ `align` ਐਟਰੀਬਿਊਟ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ਼ ਦੀ ਅਲਾਈਨਮੈਂਟ ਨੂੰ ਵੀ ਬਦਲ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਅਲਾਈਨ (align) ਐਟਰੀਬਿਊਟ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ਼ ਨੂੰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਤਰੀਕਿਆਂ, ਭਾਵ ਖੱਬੇ (left), ਸੱਜੇ (right), ਸੈਂਟਰ (center) ਅਤੇ ਜਸਟੀਫਾਈ (justify), ਨਾਲ ਅਲਾਈਨ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਵੈੱਬ ਪੇਜਾਂ ਵਿੱਚ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ਼ ਦੀ ਅਲਾਈਨਮੈਂਟ ਮੂਲ ਰੂਪ ਵਿੱਚ (By default) ਖੱਬੇ ਪਾਸੇ ਵੱਲ (left align) ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ HTML ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਵਿੱਚ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ਼ ਟੈਗ `<p>` ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ:

```
<html>
<head>
  <title>Paragraph Example</title>
</head>

<body>
  <p>World Wide Web      is also known as a Web.
  It is a collection of websites or web pages.
  These web sites/pages are stored on web servers.
  Each web site/page is given a unique online address called a Uniform Resource
  Locator      (URL). </p>
  <p align="right">World Wide Web      is also known as a Web.
  It is a collection of websites or web pages.
  These web sites/pages are stored on web servers.
  Each web site/page is given a unique online address called a Uniform Resource
  Locator      (URL). </p>
  <p align="justify">World Wide Web is      also known as a Web.
  It is a collection of websites or web pages.
  These web sites/pages are stored on web servers.
  Each web site/page is given a unique online address called a Uniform Resource
  Locator      (URL). </p>
</body>
</html>
```

ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ 2.5: ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ਼ ਟੈਗ `<p>` ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਲਈ HTML ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ

ਚਿੱਤਰ: 2.12 ਇੰਟਰਨੈੱਟ ਐਕਸਪਲੋਰਰ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ 2.5 ਦਾ ਆਉਟਪੁੱਟ

2.6.5 ਸੁਪਰਸਕ੍ਰਿਪਟ ਅਤੇ ਸਬਸਕ੍ਰਿਪਟ ਟੈਕਸਟ (Superscript and Subscript Text):

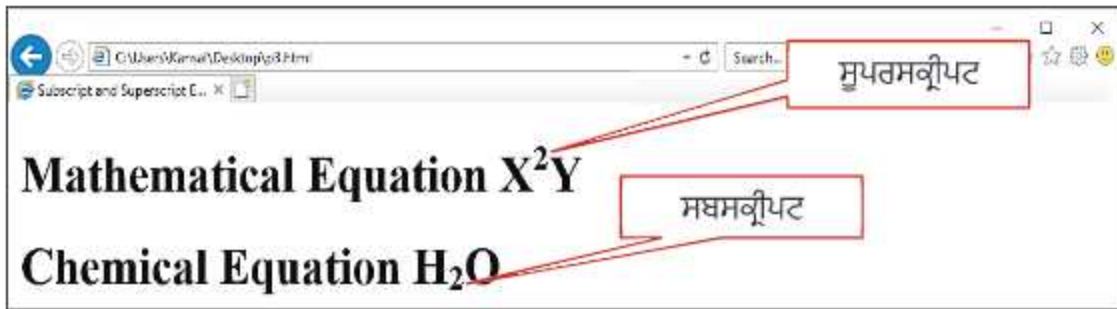
HTML ਡਾਕੂਮੈਂਟ ਵਿੱਚ `<sup>` ਟੈਗ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸੁਪਰਸਕ੍ਰਿਪਟ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਟੈਕਸਟ ਦਾਖਲ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਇੱਕ ਕੰਟੇਨਰ ਟੈਗ ਹੈ। `<sup> ... </sup>` ਟੈਗਜ਼ ਵਿੱਚਕਾਰ ਲਿਖਿਆ ਕੰਟੈਂਟ ਇੱਕ ਸੁਪਰਸਕ੍ਰਿਪਟ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਦਿਖਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੁਪਰਸਕ੍ਰਿਪਟ ਟੈਕਸਟ ਆਮ ਲਾਈਨ ਦੇ ਅੱਧੇ ਅੱਖਰ ਤੋਂ ਉੱਪਰ (half a character above the normal line) ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਈ ਵਾਰ ਛੋਟੇ ਫੋਂਟ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੁਪਰਸਕ੍ਰਿਪਟ ਟੈਕਸਟ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਗਣਿਤ ਦੇ ਸਮੀਕਰਨਾਂ (mathematical equations) ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ: x^y , ਇੱਥੇ 2 ਇੱਕ ਸੁਪਰਸਕ੍ਰਿਪਟ ਹੈ। ਸੁਪਰਸਕ੍ਰਿਪਟ ਟੈਕਸਟ ਫੁੱਟ-ਨੋਟਸ (footnotes) ਲਈ ਵੀ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

HTML ਡਾਕੂਮੈਂਟ ਵਿੱਚ `<sub>` ਟੈਗ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸਬਸਕ੍ਰਿਪਟ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਟੈਕਸਟ ਦਾਖਲ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਇੱਕ ਕੰਟੇਨਰ ਟੈਗ ਹੈ। `<sub> ... </sub>` ਐਲੀਮੈਂਟ ਵਿੱਚਕਾਰ ਲਿਖਿਆ ਕੰਟੈਂਟ ਇੱਕ ਸਬਸਕ੍ਰਿਪਟ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਦਿਖਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਬਸਕ੍ਰਿਪਟ ਟੈਕਸਟ ਆਮ ਲਾਈਨ ਦੇ ਅੱਧੇ ਅੱਖਰ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ (half a character below the normal line) ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਈ ਵਾਰ ਛੋਟੇ ਫੋਂਟ ਵਿੱਚ ਦਿਖਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਬਸਕ੍ਰਿਪਟ ਟੈਕਸਟ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਰਸਾਇਣਕ ਫਾਰਮੂਲੇ (chemical formulas) ਲਿਖਣ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ H_2O ਨੂੰ H_2O ਵਜੋਂ ਲਿਖਿਆ ਜਾਣਾ।

```
<html>
<head>
<title>Subscript and Superscript Example</title>
</head>

<body>
<h1>Mathematical Equation  $X^{2}Y$ </h1>
<h1>Chemical Equation  $H_2O$ </h1>
</body>
</html>
```

ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ 2.6: ਸੁਪਰਸਕ੍ਰਿਪਟ (Superscript) ਅਤੇ ਸਬਸਕ੍ਰਿਪਟ (Subscript) ਲਈ HTML ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ

ਚਿੱਤਰ : 2.13 ਇੰਟਰਨੈੱਟ ਐਕਸਪਲੋਰਰ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ 2.6 ਦਾ ਆਉਟਪੁੱਟ

2.6.6 ਫੋਂਟਸ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨਾ (Working with Fonts):

HTML ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਫੋਂਟਸ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਅਸੀਂ `<font>` ਟੈਗ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਇੱਕ ਆਕਰਸ਼ਕ ਅਤੇ ਪੜ੍ਹਨਯੋਗ ਵੈੱਬ ਪੇਜ ਬਣਾਉਣ ਲਈ `<font>` ਟੈਗ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਭੂਮਿਕਾ ਅਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਟੈਗ ਟੈਕਸਟ ਦੇ ਰੰਗ, ਆਕਾਰ ਅਤੇ ਸਟਾਈਲ (style) ਆਦਿ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਟੈਗ ਦੇ ਤਿੰਨ ਮੁੱਖ ਐਟਰੀਬਿਊਟ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ :

- **Color (ਕਲਰ):** ਇਸ ਐਟਰੀਬਿਊਟ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਟੈਕਸਟ ਦਾ ਰੰਗ (color) ਬਦਲਣ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਰੰਗ ਬਦਲਣ ਲਈ ਹੈਕਸਾਡੇਸਿਮਲ ਕੋਡ (Hexadecimal Code) ਜਾਂ ਰੰਗ ਦੇ ਨਾਮ (Black, Red, White ਆਦਿ) ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।
- **Face (ਫੇਸ):** ਇਹ ਐਟਰੀਬਿਊਟ ਫੋਂਟ ਦਾ ਚਿਹਰਾ (font face) ਬਦਲਣ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਵੈੱਬਪੇਜ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਵਾਲੇ ਯੂਜ਼ਰ ਦੇ ਕੰਪਿਊਟਰ ਵਿੱਚ ਫੋਂਟ ਮੌਜੂਦ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਯੂਜ਼ਰ ਦੇ ਕੰਪਿਊਟਰ ਦੇ ਡਿਫਾਲਟ ਫੋਂਟ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਵੈੱਬ ਪੇਜ ਦੇ ਟੈਕਸਟ ਨੂੰ ਦਰਸਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ।
- **Size (ਸਾਈਜ਼):** ਇਹ ਐਟਰੀਬਿਊਟ ਫੋਂਟ ਦੇ ਆਕਾਰ (size) ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਫੋਂਟ ਦਾ ਆਕਾਰ ਜਾਂ ਤਾਂ ਨੂਮੈਰਿਕ (Numeric) ਜਾਂ ਰੈਲੇਟਿਵ (Relative) ਮੁੱਲ ਵਜੋਂ ਸੈੱਟ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਨੂਮੈਰਿਕ ਮੁੱਲਾਂ ਦੀ ਸੀਮਾ 1 (ਸਭ ਤੋਂ ਛੋਟੀ) ਤੋਂ 7 (ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ) ਤੱਕ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਫੋਂਟ ਦਾ ਡਿਫਾਲਟ ਆਕਾਰ 3 ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਰੈਲੇਟਿਵ ਮੁੱਲਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਵੀ ਫੋਂਟ ਦਾ ਆਕਾਰ ਸੈੱਟ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ +1 (ਪਹਿਲਾਂ-ਸੈੱਟ ਕੀਤੇ ਫੋਂਟ ਆਕਾਰ ਨਾਲੋਂ ਇੱਕ ਪੁਆਇੰਟ ਫੋਂਟ ਦਾ ਆਕਾਰ ਵਧਾਉਣ ਲਈ) ਜਾਂ -2 (ਪਹਿਲਾਂ-ਸੈੱਟ ਕੀਤੇ ਫੋਂਟ ਆਕਾਰ ਨਾਲੋਂ 2 ਪੁਆਇੰਟ ਫੋਂਟ ਦਾ ਆਕਾਰ ਘਟਾਉਣ ਲਈ) ਆਦਿ।

ਵੈੱਬਪੇਜ ਵਿੱਚ ਫੋਂਟ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਐਟਰੀਬਿਊਟ ਨੂੰ ਸੈੱਟ ਕਰਨ ਲਈ `<font>` ਟੈਗ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। HTML5 ਵਿੱਚ `<font>` ਟੈਗ ਪੁਰਾਣਾ (obsolete) ਹੋ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ।

```
<html>
<head>
  <title>Font Example</title>
</head>

<body>
  This is the Sample Text 1 <br>
  This is the <font color="red">Sample Text 2</font> <br>
  This is the <font size="5">Sample Text 3 </font><br>
  This is the <font face="Impact">Sample Text 4 </font><br>
  This is the <font face="Arial" color="blue" size="3">Sample Text 5
</font><br>
</body>
</html>
```

ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ 2.7: ਫੋਂਟ ਟੈਗ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ HTML ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ

ਚਿੱਤਰ 2.14 ਇੰਟਰਨੈੱਟ ਐਕਸਪਲੋਰਰ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ 2.7 ਦਾ ਆਉਟਪੁੱਟ

2.6.7 ਟੈਕਸਟ ਦਾ ਆਕਾਰ ਵੱਡਾ ਜਾਂ ਛੋਟਾ ਕਰਨਾ (Making Text Size Larger or Smaller):

HTML ਵਿੱਚ `<big>` ਟੈਗ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਫੌਂਟ ਸਾਈਜ਼ ਨੂੰ ਡਾਕੂਮੈਂਟ ਦੇ ਬੇਸ-ਫੌਂਟ ਸਾਈਜ਼ (Base Font Size) ਜਾਂ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਟੈਕਸਟ ਸਾਈਜ਼ (ਆਕਾਰ) ਨਾਲੋਂ ਇੱਕ ਲੈਵਲ ਵੱਡਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਛੋਟੇ ਤੋਂ ਦਰਮਿਆਨਾ (Small to Medium) ਲੈਵਲ, ਦਰਮਿਆਨੇ ਤੋਂ ਵੱਡਾ (Medium to Large) ਲੈਵਲ, ਵੱਡੇ ਤੋਂ ਐਕਸਟਰਾ ਵੱਡਾ ਲੈਵਲ (Large to X-Large) ਆਦਿ। HTML5 ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਟੈਗ ਨੂੰ ਸਪੋਰਟ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ HTML ਵਿੱਚ `<Small>` ਟੈਗ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਫੌਂਟ ਸਾਈਜ਼ ਨੂੰ ਡਾਕੂਮੈਂਟ ਦੇ ਬੇਸ-ਫੌਂਟ ਸਾਈਜ਼ ਜਾਂ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਟੈਕਸਟ ਸਾਈਜ਼ ਨਾਲੋਂ ਇੱਕ ਲੈਵਲ ਛੋਟਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਐਕਸ-ਵੱਡੇ ਤੋਂ ਵੱਡਾ (X-Large to Large) ਲੈਵਲ, ਵੱਡੇ ਤੋਂ ਦਰਮਿਆਨਾ ਲੈਵਲ (Large to Medium), ਮੱਧਮ ਤੋਂ ਛੋਟਾ (Medium to Small) ਲੈਵਲ ਆਦਿ। HTML5 ਦੁਆਰਾ `<Small>` ਟੈਗ ਨੂੰ ਵੀ ਹੁਣ ਸਪੋਰਟ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ।

ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਟੈਗਜ਼ ਪੇਅਰਡ ਟੈਗ ਹਨ। ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤਾ HTML ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਇਹਨਾਂ ਟੈਗਜ਼ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ:

```
<html>
<head>
  <title>Bigger and Smaller Text Examle</title>
</head>

<body>
  This is an example of <big>Bigger Text</big><br>
  This is an example of <small>Smaller Text</small><br>
</body>
</html>
```

ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ 2.8: ਟੈਕਸਟ ਸਾਈਜ਼ ਨੂੰ ਵੱਡਾ ਜਾਂ ਛੋਟਾ ਕਰਨ ਲਈ HTML ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ

ਚਿੱਤਰ: 2.15 ਇੰਟਰਨੈੱਟ ਐਕਸਪਲੋਰਰ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ 2.8 ਦਾ ਆਉਟਪੁੱਟ

2.6.8 ਮੋਨੋਸਪੇਸਡ ਫੋਂਟ (Monospaced Font):

ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਫੋਂਟਸ ਵਿੱਚ ਵੱਖ-ਵੱਖਰੇ ਅੱਖਰਾਂ ਦੀ ਚੌੜਾਈ ਵੱਖਰੀ (variable-width) ਹੁੰਦੀ ਹੈ, (ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ: 'w' ਦੀ ਚੌੜਾਈ 'i' ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ)। ਪਰੰਤੂ ਮੋਨੋਸਪੇਸਡ ਫੋਂਟ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਅੱਖਰ ਇਕੋ-ਬਰਾਬਰ ਚੌੜਾਈ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਹਰੇਕ ਅੱਖਰ ਦੀ ਚੌੜਾਈ ਇੱਕੋ ਜਿਹੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਟੈਕਸਟ ਕੰਟੇਂਟਸ ਨੂੰ `<tt ... </tt>` ਟੈਗ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਲਿਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। `<tt>` ਟੈਗ ਟੈਲੀਟਾਈਪ ਟੈਕਸਟ (teletype text) ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਰੂਪ ਹੈ। HTML5 ਦੁਆਰਾ ਹੁਣ ਇਸ ਟੈਗ ਨੂੰ ਸੁਪੋਰਟ (support) ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ। ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੀ ਉਦਾਹਰਣ `<tt>` ਟੈਗ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ:

```
<html>
  <head>
    <title>Monospaced Example</title>
  </head>

  <body>
    <h3>Text in Common Font</h3>
    The quick brown fox jumps over a lazy dog.
    <hr>
    <h3>Text in Monospaced Font</h3>
    <tt>The quick brown fox jumps over a lazy dog.</tt>
  </body>
</html>
```

ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ 2.9 ਮੋਨੋਸਪੇਸਡ ਟੈਕਸਟ ਲਈ HTML ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ

ਚਿੱਤਰ : 2.16 ਇੰਟਰਨੈੱਟ ਐਕਸਪਲੋਰਰ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ 2.9 ਦਾ ਆਉਟਪੁੱਟ

2.6.9 ਪ੍ਰੀ-ਫਾਰਮੈਟਿਡ ਟੈਕਸਟ (Pre-formatted Text):

`<pre>` ਟੈਗ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਫਾਰਮੈਟ ਕੀਤੇ ਟੈਕਸਟ ਨੂੰ ਨਿਰਦਾਰਤ (specify pre-formatted text) ਕਰਨ

ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਇੱਕ ਪੇਅਰਡ ਟੈਗ ਹੈ। `<pre> ..... </pre>` ਟੈਗ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਲਿਖੇ ਗਏ ਟੈਕਸਟ ਨੂੰ ਅੱਖਰਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਸਥਿਰ-ਚੌੜਾਈ (fixed-width/monospace) ਵਾਲੇ ਫੋਂਟ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਟੈਕਸਟ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਤੋਂ ਵੱਧ ਖਾਲੀ ਥਾਂਵਾਂ (blank space) ਅਤੇ ਲਾਈਨ ਬ੍ਰੇਕਸ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ (preserve) ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

`<pre>` ਟੈਗ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਅਜਿਹੇ ਕੋਡ ਜਾਂ ਟੈਕਸਟ (ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ, ਇੱਕ ਕਵਿਤਾ) ਨੂੰ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਤ ਕਰਨ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਲੇਖਕ ਲਾਈਨਾਂ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਖੁਦ ਆਪਣੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸੈੱਟ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਹੇਠ ਦਿੱਤਾ HTML ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਵਿੱਚ ਇਸ ਟੈਗ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ:

```
<html>
  <head>
    <title>Preformatted Text Example</title>
  </head>

  <body>
    <pre>
      #      # #
      #      # #
      # # # # #
      #      # #
      #      # #
    </pre>
  </body>
</html>
```

ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ 2.9: ਪ੍ਰੀ-ਫਾਰਮੈਟਿਡ ਟੈਕਸਟ ਲਈ HTML ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ

ਚਿੱਤਰ: 2.17 ਇੰਟਰਨੈੱਟ ਐਕਸਪਲੋਰਰ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ 2.9 ਦਾ ਆਉਟਪੁੱਟ

2.6.10 ਸੈਂਟਰ ਅਲਾਈਨਮੈਂਟ (Center Alignment):

ਹੁਣ ਤੱਕ ਅਸੀਂ ਕੰਟੈਂਟਸ ਨੂੰ ਸੈਂਟਰ ਵਿੱਚ ਸੈੱਟ ਕਰਨ ਲਈ ਵੱਖ ਵੱਖਰੇ HTML ਟੈਗਜ਼ ਦੇ align (ਅਲਾਈਨ) ਐਟਰੀਬਿਊਟਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਜੇ ਅਸੀਂ ਵੱਧ ਪੇਜ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕੰਟੈਂਟ (ਟੈਕਸਟ, ਗ੍ਰਾਫਿਕ ਐਲੀਮੈਂਟਸ, ਟੇਬਲਸ ਆਦਿ) ਨੂੰ ਸੈਂਟਰ ਵਿੱਚ ਅਲਾਈਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਅਸੀਂ HTML ਡਾਕੂਮੈਂਟ ਵਿੱਚ `<center>` ਟੈਗ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। HTML ਡਾਕੂਮੈਂਟ ਵਿੱਚ `<center>` ਟੈਗ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੰਟੈਂਟਸ ਨੂੰ ਲੇਟਵੇਂ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਕੇਂਦਰਿਤ (center align) ਕਰਨ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਇੱਕ ਪੇਅਰਡ ਟੈਗ ਹੈ। `<center> ..... </center>` ਟੈਗ

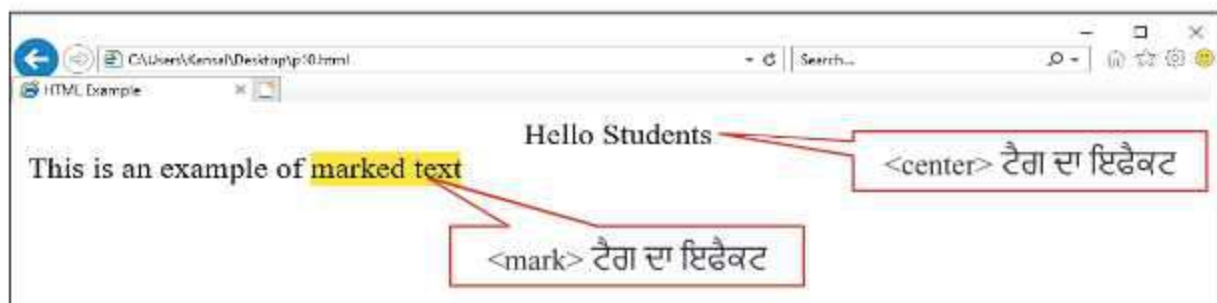
ਦੇ ਵਿੱਚਕਾਰ ਲਿਖੇ ਕੰਟੈਂਟਸ ਪੇਜ ਦੇ ਮੱਧ ਵਿੱਚ ਲੇਟਵੇਂ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। HTML5 ਇਸ ਟੈਗ ਨੂੰ ਸਪੋਰਟ (support) ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ।

2.6.11 ਮਾਰਕਡ ਫਾਰਮੇਟਿੰਗ (Marked Formatting):

ਜੇ ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਟੈਕਸਟ ਨੂੰ ਹਾਈਲਾਈਟ (highlight) ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਟੈਕਸਟ ਨੂੰ `<mark> .....` `</mark>` ਟੈਗਜ਼ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਲਿਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਵਿੱਚ `<center>` ਅਤੇ `<mark>` ਟੈਗਜ਼ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ:

```
<!DOCTYPE html>
<html>
  <head>
    <title>HTML Example</title>
  </head>
  <body>
    <center> Hello Students </center>
    This is an example of <mark> marked text </mark>
  </body>
</html>
```

ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ 2.10: `<Center>` ਅਤੇ `<Mark>` ਟੈਗਜ਼ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ HTML ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ

ਚਿੱਤਰ: 2.18 ਇੰਟਰਨੈੱਟ ਐਕਸਪਲੋਰਰ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ 2.10 ਦਾ ਆਊਟਪੁੱਟ

2.6.12 ਸਕ੍ਰੋਲਿੰਗ ਟੈਕਸਟ (Scrolling Text):

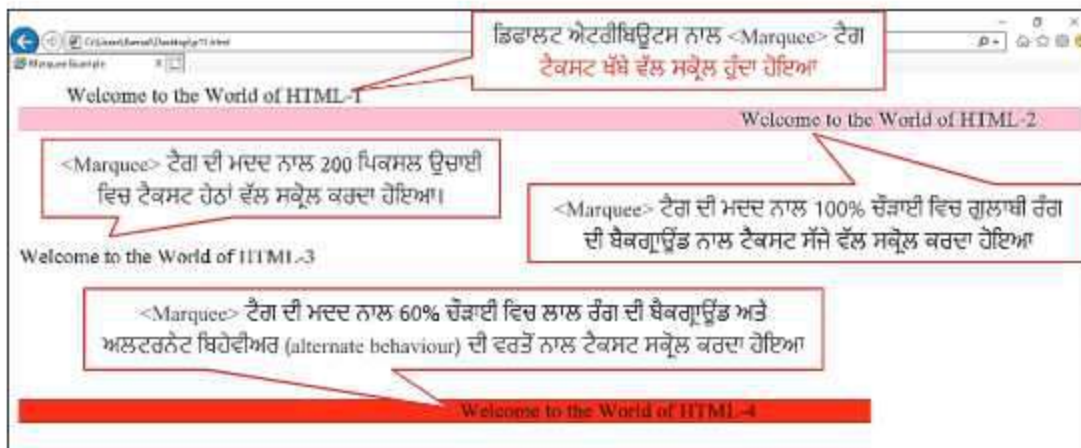
`<marquee>` ਟੈਗ HTML ਦਾ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਟੈਗ ਹੈ। ਵੈੱਬ ਪੇਜ ਵਿੱਚ ਇਸ ਟੈਗ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਟੈਕਸਟ ਅਤੇ ਤਸਵੀਰਾਂ ਆਦਿ ਨੂੰ ਸਕ੍ਰੋਲ (scroll) ਕਰਨ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਕੰਟੈਂਟਸ ਨੂੰ ਲੇਟਵੇਂ (horizontally) ਰੂਪ ਵਿੱਚ (ਖੱਬੇ ਤੋਂ ਸੱਜੇ ਜਾਂ ਸੱਜੇ ਤੋਂ ਖੱਬੇ) ਜਾਂ ਖੜਵੇਂ (vertically) ਰੂਪ ਵਿੱਚ (ਉੱਪਰ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਜਾਂ ਹੇਠਾਂ ਤੋਂ ਉੱਪਰ) ਸਕ੍ਰੋਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। `<marquee>` ਟੈਗ ਦਾ HTML ਇੱਕ ਕੰਟੇਨਰ ਟੈਗ ਹੈ। ਇਹ ਟੈਗ HTML5 ਵਿੱਚ deprecated ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। `<marquee>` ਟੈਗ ਨਾਲ ਵਰਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਕੁਝ ਮੁੱਖ ਐਟਰੀਬਿਊਟਸ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ:

- **Behavior (ਬਿਹੇਵੀਅਰ):** ਇਹ ਐਟਰੀਬਿਊਟਸ ਸਕ੍ਰੋਲਿੰਗ ਦੀ ਕਿਸਮ (Scrolling Type) ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਤ ਕਰਨ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। Scroll (ਸਕ੍ਰੋਲ), Slide (ਸਲਾਈਡ), Alternate (ਅਲਟਰਨੇਟ) ਇਸ ਐਟਰੀਬਿਊਟ ਲਈ ਵਰਤੇ ਜਾਮ ਵਾਲੇ ਕੁਝ ਮੁੱਖ ਮੁੱਲ ਹਨ।
- **Bgcolor (ਬੀਜੀਕਲਰ):** ਇਹ ਐਟਰੀਬਿਊਟ ਸਕ੍ਰੋਲੇਬਲ ਟੈਕਸਟ ਲਈ ਬੈਰਗ੍ਰਾਊਂਡ ਰੰਗ ਸੈਟ ਕਰਨ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਇਸ ਐਟਰੀਬਿਊਟ ਦੇ ਮੁੱਲ ਵਜੋਂ ਰੰਗ ਦੇ ਹੈਕਸਾਡੇਸਿਮਲ-ਕੋਡ (hexadecimal code) ਜਾਂ ਰੰਗ ਦੇ ਨਾਂ (named-colors) ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ।
- **Direction (ਡਾਇਰੈਕਸ਼ਨ):** ਇਸ ਐਟਰੀਬਿਊਟ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸਕ੍ਰੋਲਿੰਗ ਕੰਟੈਂਟ ਦੀ ਦਿਸ਼ਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਐਟਰੀਬਿਊਟ ਲਈ Up (ਉੱਪਰ) Down (ਹੇਠਾਂ), Left (ਖੱਬੇ) ਜਾਂ Right (ਸੱਜੇ) ਮੁੱਲ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸਕ੍ਰੋਲਿੰਗ ਕੰਟੈਂਟ ਲਈ ਦਿਸ਼ਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।
- **Height (ਹਾਈਟ):** ਇਹ ਐਟਰੀਬਿਊਟ ਸਕ੍ਰੋਲੇਬਲ ਟੈਕਸਟ ਲਈ ਉਚਾਈ ਪਰਿਭਾਸ਼ਤ ਕਰਨ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਇਸ ਐਟਰੀਬਿਊਟ ਦਾ ਮੁੱਲ ਪਿਕਸਲ (pixels) ਜਾਂ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ (percent) ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ।
- **Loop (ਲੂਪ):** ਇਹ ਐਟਰੀਬਿਊਟ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੰਟੈਂਟ ਨੂੰ ਕਿੰਨੀ ਵਾਰ ਸਕ੍ਰੋਲ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਇਸ ਐਟਰੀਬਿਊਟ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਤਾਂ ਕੰਟੈਂਟ ਲਗਾਤਾਰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਲਈ ਸਕ੍ਰੋਲ ਹੁੰਦਾ ਰਹੇਗਾ।
- **Scrollamount (ਸਕ੍ਰੋਲ ਅਮਾਊਂਟ):** ਇਹ ਐਟਰੀਬਿਊਟ ਇਹ ਪਰਿਭਾਸ਼ਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਰੇਕ ਅੰਤਰਾਲ ਬਾਅਦ ਕੰਟੈਂਟ ਕਿੰਨਾ ਸਕ੍ਰੋਲ ਹੋਵੇ। (Define the scrolling amount at each interval)। ਇਸ ਐਟਰੀਬਿਊਟ ਦਾ ਮੁੱਲ ਪਿਕਸਲ (pixels) ਵਿੱਚ ਪਰਿਭਾਸ਼ਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸਦਾ ਡਿਫਾਲਟ ਮੁੱਲ 6 ਪਿਕਸਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
- **Width (ਵਿੱਥ):** ਇਹ ਐਟਰੀਬਿਊਟ ਸਕ੍ਰੋਲੇਬਲ ਟੈਕਸਟ ਲਈ ਚੌੜਾਈ (Width) ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਤ ਕਰਨ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਇਸ ਐਟਰੀਬਿਊਟ ਦਾ ਮੁੱਲ ਪਿਕਸਲ (pixels) ਜਾਂ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ (percent) ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ।

ਹੇਠ ਦਿੱਤਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ HTML ਡਾਕੂਮੈਂਟ ਵਿੱਚ Marquee ਟੈਗ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾ ਰਿਹਾ ਹੈ:

```
<html>
<head>
  <title>Marquee Example</title>
</head>
<body>
  <marquee> Welcome to the World of HTML-1 </marquee>
  <marquee bgcolor="pink" direction="right" width="100%"> Welcome to the
  World of HTML-2</marquee>
  <marquee direction="down" height="200"> Welcome to the World of HTML-3
  </marquee> <br>
  <marquee bgcolor="red" behavior="alternate" width="80%">Welcome to the
  World of HTML-4 </marquee>
</body>
</html>
```

ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ 2.11: <marquee> ਟੈਗ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ HTML ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ

ਚਿੱਤਰ: 2.19 ਇੰਟਰਨੈੱਟ ਐਕਸਪਲੋਰਰ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ 2.11 ਦੀ ਆਉਟਪੁੱਟ

2.6.13 HTML ਡਾਕੂਮੈਂਟ ਦੀ ਬਾਡੀ ਨੂੰ ਫਾਰਮੈਟ ਕਰਨਾ (Formatting Body of HTML document):

ਅਸੀਂ ਵੱਥ ਪੇਜ ਦੇ ਬਾਡੀ ਭਾਗ ਨੂੰ `<body>` (ਬਾਡੀ ਟੈਗ) ਦੇ ਐਟਰੀਬਿਊਟਸ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਫਾਰਮੈਟ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਇਹਨਾਂ ਐਟਰੀਬਿਊਟਸ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਅਸੀਂ `body` ਦਾ ਫਾਰਗ੍ਰਾਊਂਡ (foreground) ਕਲਰ (ਟੈਕਸਟ ਦਾ ਰੰਗ) ਅਤੇ ਬੈਕਗ੍ਰਾਊਂਡ (background) ਕਲਰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ, ਬੈਕਗ੍ਰਾਊਂਡ ਉੱਪਰ ਇੱਕ ਤਸਵੀਰ ਵੀ ਸੈੱਟ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ, ਹਾਈਪਰਲਿੰਕਸ ਦੇ ਰੰਗ ਦੀ ਬਦਲ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਹੇਠਾਂ ਬਾਡੀ ਟੈਗ (`<body>`) ਦੇ ਕੁੱਝ ਮੁੱਖ ਐਟਰੀਬਿਊਟਸ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਡਾਕੂਮੈਂਟ ਦੇ ਬਾਡੀ ਭਾਗ ਨੂੰ ਫਾਰਮੈਟ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

- **Background (ਬੈਕਗ੍ਰਾਊਂਡ):** ਇਹ ਐਟਰੀਬਿਊਟ HTML ਡਾਕੂਮੈਂਟ ਦੀ ਬੈਕਗ੍ਰਾਊਂਡ ਉੱਪਰ ਤਸਵੀਰ ਸੈੱਟ ਕਰਨ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਤਸਵੀਰ ਨੂੰ ਬਾਡੀ ਦੀ ਬੈਕਗ੍ਰਾਊਂਡ ਵਜੋਂ ਵਰਤਣ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਤਸਵੀਰ ਦਾ URL ਇਸ ਐਟਰੀਬਿਊਟ ਦੇ ਮੁੱਲ ਵੱਜੋਂ ਸੈੱਟ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।
- **Bgcolor (ਬੀਡੀਕਲਰ):** ਇਹ ਐਟਰੀਬਿਊਟ HTML ਡਾਕੂਮੈਂਟ ਦੀ ਬੈਕਗ੍ਰਾਊਂਡ ਦਾ ਰੰਗ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਰੰਗ ਦਾ ਨਾਂ ਜਾਂ ਰੰਗ ਦੇ ਹੈਕਸਾਡੀਸੀਮਲ ਕੋਡ ਨੂੰ ਇਸ ਐਟਰੀਬਿਊਟ ਦੇ ਮੁੱਲ ਵੱਜੋਂ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- **Link (ਲਿੰਕ):** ਇਸ ਐਟਰੀਬਿਊਟ ਦੀ ਵਰਤੋਂ HTML ਡਾਕੂਮੈਂਟ ਦੇ ਅਨਵਿਜ਼ਿਟਡ (Unvisited) ਲਿੰਕ ਦਾ ਰੰਗ ਬਦਲਣ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
- **Text (ਟੈਕਸਟ):** ਤਹਿ ਐਟਰੀਬਿਊਟ HTML ਡਾਕੂਮੈਂਟ ਦੇ ਟੈਕਸਟ ਦਾ ਰੰਗ ਬਦਲਣ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤਾ HTML ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ `<body>` ਟੈਗ ਦੇ ਇਹਨਾਂ ਐਟਰੀਬਿਊਟਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾ ਰਿਹਾ ਹੈ:

```
<html>
  <head>
    <title>Body Format Example</title>
  </head>

  <body bgcolor="black" text="yellow">
    <h1>HTML stands for Hypertext Markup Language</h1>
  </body>
</html>
```

ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ 2.12: HTML ਡਾਕੂਮੈਂਟ ਦੀ ਬਾਡੀ ਨੂੰ ਫਾਰਮੈਟ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ

ਚਿੱਤਰ: 2.20 ਇੰਟਰਨੈੱਟ ਐਕਸਪਲੋਰਰ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ 2.12 ਦਾ ਆਉਟਪੁੱਟ

ਯਾਦ ਰੱਖਣ-ਯੋਗ ਗੱਲਾਂ

1. ਵਰਲਡ ਵਾਈਡ ਵੈੱਬ (World Wide Web) ਵੈੱਬਸਾਈਟਾਂ ਜਾਂ ਵੈੱਬ ਪੇਜਾਂ ਦਾ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
2. ਵੈੱਬ ਪੇਜ HTML ਵਿੱਚ ਡਿਜ਼ਾਈਨ ਅਤੇ ਫਾਰਮੈਟ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
3. ਇੱਕ ਮਾਰਕਅੱਪ (Markup) ਭਾਸ਼ਾ ਉਹ ਕੰਪਿਊਟਰ ਭਾਸ਼ਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਵਿੱਚ ਤੱਤਾਂ (elements) ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਤ ਕਰਨ ਲਈ ਟੈਗਜ਼ (< >) ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੀ ਹੈ।
4. ਹਾਈਪਰਟੈਕਸਟ (Hpyer Text) ਉਹ ਟੈਕਸਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਦੂਜੇ ਵੈੱਬ ਪੇਜਾਂ ਦੇ ਲਿੰਕ ਮੌਜੂਦ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।
5. HTML ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾਲ ਵੈੱਬ ਪੇਜ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਸਧਾਰਨ ਟੈਕਸਟ ਐਡੀਟਰ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ Notepad (ਨੋਟਪੈਡ - ਵਿੰਡੋ ਦਾ ਇੱਕ ਬਿਲਟ-ਇਨ ਟੈਕਸਟ ਐਡੀਟਰ) ਆਦਿ।
6. HTML ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੀ ਆਉਟਪੁੱਟ ਨੂੰ ਵੇਖਣ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਉਸ ਡਾਕੂਮੈਂਟ ਨੂੰ ਵੈੱਬ ਬ੍ਰਾਊਜ਼ਰ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ: ਗੂਗਲ ਕਰੋਮ (Chrome), ਇੰਟਰਨੈੱਟ ਐਕਸਪਲੋਰਰ (Internet Explorer), ਫਾਇਰਫਾਕਸ (Firefox), ਸਫਾਰੀ (Safari) ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਓਪਨ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।
7. ਮਾਰਕਅੱਪ ਟੈਗਜ਼ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਹਦਾਇਤਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਜੋ HTML ਡਾਕੂਮੈਂਟਸ ਵਿੱਚ ਵੈੱਬ ਪੇਜਾਂ ਨੂੰ ਡਿਜ਼ਾਈਨ ਕਰਨ ਲਈ ਵਰਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।
8. HTML ਟੈਗਜ਼ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਤੌਰ ਤੇ ਦੋ ਕਿਸਮਾਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ: ਪੇਅਰਡ ਟੈਗਜ਼ ਅਤੇ ਅਨਪੇਅਰਡ ਟੈਗਜ਼।
9. ਐਂਟਰੀਬਿਊਟਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ HTML ਟੈਗਜ਼ ਬਾਰੇ ਵਧੇਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
10. HTML ਡਾਕੂਮੈਂਟ ਓਪਨਿੰਗ ਟੈਗ <HTML> ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਲੋਜ਼ਿੰਗ ਟੈਗ </HTML> ਨਾਲ ਖਤਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਟੈਗਜ਼ ਵਿੱਚਕਾਰ ਹੀ ਡਾਕੂਮੈਂਟ ਦੇ ਸਾਰੇ ਕੰਟੈਂਟਸ, ਸਮੇਤ Head ਅਤੇ Body ਭਾਗ, ਲਿਖੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
11. Head ਭਾਗ ਵਿੱਚ HTML ਡਾਕੂਮੈਂਟਸ ਸੰਬੰਧੀ ਹੈਡਰ ਸੂਚਨਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਣ ਲਈ: ਪੇਜ ਦਾ ਟਾਈਟਲ (title), ਮੈਟਾ-ਡਾਟਾ (meta-data) ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਆਦਿ। ਇਹ ਭਾਗ <HEAD> ਟੈਗ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ </HEAD> ਟੈਗ ਨਾਲ ਖਤਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
12. Body ਭਾਗ ਵਿੱਚ ਉਹ ਸਾਰੇ ਕੰਟੈਂਟਸ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਵੈੱਬਪੇਜ ਉੱਪਰ ਯੂਜ਼ਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ <BODY> ਟੈਗ ਦੇ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ </BODY> ਟੈਗ ਨਾਲ ਖਤਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

13. <!DOCTYPE html> ਟੈਗ HTML ਦੇ ਵਰਜ਼ਨ (Version) ਨੂੰ ਬਿਆਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਟੈਗ ਨਾਲ ਇਹ ਦਰਸਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ HTML ਡਾਕੂਮੈਂਟ html ਦੇ ਵਰਜ਼ਨ 5 ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ।
14. HTML ਫਾਰਮੈਟਿੰਗ (Formatting) ਵੈੱਬ ਪੇਜਾਂ ਦੀ ਬਿਹਤਰ ਦਿੱਖ ਲਈ ਟੈਕਸਟ ਨੂੰ ਫਾਰਮੈਟ ਕਰਨ ਦੀ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਹੈ।
15.
 ਟੈਗ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਡਾਕੂਮੈਂਟ ਵਿੱਚ ਜ਼ਰੂਰਤ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਸਿੰਗਲ ਲਾਈਨ ਬ੍ਰੇਕ ਦਾਖਲ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
16. ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਹਰੇਕ ਅੱਖਰ ਦੀ ਚੌੜਾਈ ਇੱਕੋ ਜਿਹੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਟੈਕਸਟ ਕੰਟੇਂਟਸ ਨੂੰ <tt> ... </tt> ਟੈਗਜ਼ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਲਿਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।
17. <PRE> ਟੈਗ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਫਾਰਮੈਟ ਕੀਤੇ ਟੈਕਸਟ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ (specify pre-formatted text) ਕਰਨ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
18. ਵੈੱਬ ਪੇਜ ਵਿੱਚ <marquee> ਟੈਗ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਟੈਕਸਟ ਅਤੇ ਤਸਵੀਰਾਂ ਆਦਿ ਨੂੰ ਸਕ੍ਰੋਲ (Scroll) ਕਰਨ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਅਭਿਆਸ

ਪ੍ਰਸ਼ਨ:1 ਬਹੁ-ਵਿਕਲਪੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨ:

- I. ਵੈੱਬਸਾਈਟਾਂ ਜਾਂ ਵੈੱਬ ਪੇਜਾਂ ਦਾ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਓ. ਵਰਲਡ ਵਾਈਡ ਵੈੱਬ (World Wide Web)	ਅ. ਵੈੱਬ ਸਾਈਟਸ (Web Sites)
ੲ. HTML	ਸ. ਹਾਈਪਰ ਟੈਕਸਟ (Hyper Text)
- II. ਉਹ ਟੈਕਸਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਦੂਜੇ ਵੈੱਬ-ਪੇਜਾਂ ਦੇ ਲਿੰਕ ਮੌਜੂਦ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਓ. ਹਸਟੈਟਿਕ ਟੈਕਸਟ (Static Text)	ਅ. ਹਾਈਪਰ ਟੈਕਸਟ (Hyper Text)
ੲ. ਪਲੇਨ ਟੈਕਸਟ (Plain Text)	ਸ. ਉਪਰੋਕਤ ਸਾਰੇ
- III. HTML ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੀ ਆਉਟਪੁੱਟ ਨੂੰ ਵੇਖਣ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਉਸ ਡਾਕੂਮੈਂਟ ਨੂੰ ਵਿੱਚ ਓਪਨ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

ਓ. ਟੈਕਸਟ ਐਡੀਟਰ (Text Editor)	ਅ. ਨਵਰਡ ਪ੍ਰੋਸੈਸਰ (Word Processor)
ੲ. ਨਵਾਈਲ ਐਕਸਪਲੋਰਰ (File Explorer)	ਸ. ਨਵੈੱਬ ਬ੍ਰਾਊਜ਼ਰ (Web Browser)
- IV. ਦੀ ਵਰਤੋਂ HTML ਟੈਗਜ਼ ਬਾਰੇ ਵਧੇਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਓ. ਪੇਅਰਡ ਟੈਗਜ਼ (Paired tags)	ਅ. ਅਨਪੇਅਰਡ ਟੈਗਜ਼ (Unpaired Tags)
ੲ. ਮੇਟਾ-ਡਾਟਾ (meta-data)	ਸ. ਐਟਰੀਬਿਊਟਸ (Attributes)
- V. ਵੈੱਬ ਪੇਜ ਵਿੱਚ ਟੈਗ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਟੈਕਸਟ ਅਤੇ ਤਸਵੀਰਾਂ ਆਦਿ ਨੂੰ ਸਕ੍ਰੋਲ (Scroll) ਕਰਨ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਓ. <title>	ਅ. <center>
ੲ. <marquee>	ਸ. <sup>

ਪ੍ਰਸ਼ਨ:2 ਖਾਲੀ ਥਾਵਾਂ ਭਰੋ।

- I. ਪੇਅਰਡ ਟੈਗਜ਼ ਨੂੰ ਟੈਗਜ਼ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- II. ਭਾਗ ਵਿੱਚ ਉਹ ਸਾਰੇ ਕੰਟੈਂਟਸ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਵੈੱਬਪੇਜ ਉੱਪਰ ਯੂਜ਼ਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
- III. <!DOCTYPE html> ਟੈਗ HTML ਦੇ ਨੂੰ ਬਿਆਨ ਕਰਦਾ ਹੈ।
- IV. ਟੈਗ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸਿੰਗਲ ਲਾਈਨ ਬ੍ਲੋਕ ਦਾਖਲ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
- V. ਟੈਗ ਦੀ ਵਰਤੋਂ HTML ਡਾਕੂਮੈਂਟ ਵਿੱਚ ਸਬਸਕ੍ਰਿਪਟ (subscript) ਦਾਖਲ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
- VI. ਐਟਰੀਬਿਊਟ ਦੀ ਵਰਤੋਂ HTML ਡਾਕੂਮੈਂਟ ਦੀ ਬੈਕਗ੍ਰਾਊਂਡ ਉੱਪਰ ਤਸਵੀਰ ਸੈੱਟ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ:3 ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ HTML ਟੈਗਜ਼ ਦੇ ਪੂਰੇ ਰੂਪ ਲਿਖੋ।

I.	VI. <tt>
II. <I>	VII. <hr>
III. <u>	VIII.
IV. <s>	IX. <sup>
V. <p>	X. <sub>

ਪ੍ਰਸ਼ਨ:4 ਛੋਟੇ ਉੱਤਰਾਂ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ:

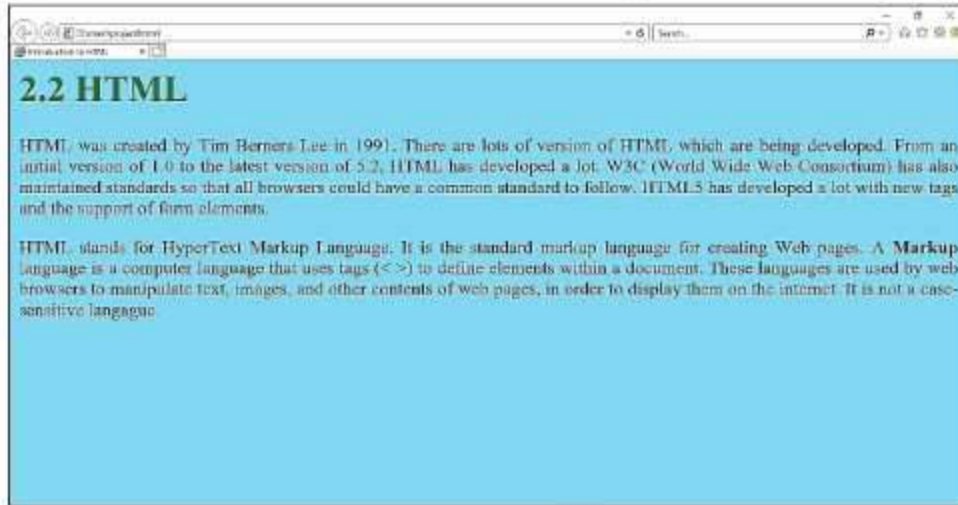
- I. HTML ਕੀ ਹੈ?
- II. HTML ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਿੰਗ ਲਈ ਵਰਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਸਾਫਟਵੇਅਰਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਲਿਖੋ।
- III. ਐਟਰੀਬਿਊਟਸ (attributes) ਕੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ?
- IV. HTML ਵਿੱਚ ਫਾਰਮੈਟਿੰਗ ਲਈ ਵਰਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਕੋਈ ਵੀ 5 ਟੈਗਜ਼ ਦੇ ਨਾਂ ਲਿਖੋ।
- V. ਤੁਸੀਂ HTML ਡਾਕੂਮੈਂਟ ਵਿੱਚ ਟੈਕਸਟ ਅਤੇ ਤਸਵੀਰਾਂ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਸਕ੍ਰੋਲ (Scroll) ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ?

ਪ੍ਰਸ਼ਨ:5 ਵੱਡੇ ਉੱਤਰਾਂ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ:

- I. ਟੈਗਜ਼ (Tags) ਕੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ? HTML ਵਿੱਚ ਵਰਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਟੈਗਜ਼ ਦੀਆਂ ਦੋ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਿਸਮਾਂ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕਰੋ।
- II. ਤੁਸੀਂ HTML ਡਾਕੂਮੈਂਟ ਵਿੱਚ ਫੌਂਟਸ (Fonts) ਨਾਲ ਕਿਵੇਂ ਕੰਮ ਕਰੋਗੇ?
- III. HTML ਡਾਕੂਮੈਂਟ ਦੇ ਬਾਡੀ (Body) ਭਾਗ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕਰੋ? ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਨੂੰ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫਾਰਮੈਟ ਕਰੋਗੇ?

ਐਕਟੀਵਿਟੀ 2.1:

1. HTML ਨਾਲ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੋਇਆ ਇੱਕ ਵੈੱਬ ਪੇਜ ਤਿਆਰ ਕਰੋ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਹੇਠਾਂ ਵੈੱਬ-ਬ੍ਰਾਊਜ਼ਰ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ।
2. ਇਸ ਵੈੱਬ ਪੇਜ ਦੀ ਬਾਡੀ ਦਾ ਬੈਕਗ੍ਰਾਊਂਡ ਕਲਰ Skyblue ਸੈਟ ਕਰੋ।
3. ਫਾਈਲ ਨੂੰ “project0.html” ਨਾਂ ਨਾਲ ਸੇਵ ਕਰੋ ਅਤੇ ਵੈੱਬ-ਬ੍ਰਾਊਜ਼ਰ ਵਿੱਚ ਵੈੱਬਪੇਜ ਦੀ ਆਊਪੁੱਟ ਨੂੰ ਦੇਖੋ।

ਐਕਟੀਵਿਟੀ 2.2:

HTML ਦੇ ਮੁੱਢਲੇ ਟੈਗਜ਼, ਜਿਹਨਾਂ ਬਾਰੇ ਅਸੀਂ ਇਸ ਪਾਠ ਵਿੱਚ ਜਾਣਕਾਰੀ ਹਾਸਿਲ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤਾ ਵੈੱਬਪੇਜ ਤਿਆਰ ਕਰੋ:

Note: ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਇਹਨਾਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦੀ HTML ਕੋਡਿੰਗ ਇਸ ਕਿਤਾਬ ਦੇ Appendix III ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ।